

İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ | LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEKTAŞİLİK BAĞLAMINDA İTTİHAD-TERAKKİ, MASONLUK VE BARON RUDOLF VON SEBOTTENDORF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM YASEMİN KÖKSAL

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Bilim Dalı

OCAK. 2023

İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ | LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

BEKTAŞİLİK BAĞLAMINDA İTTİHAD-TERAKKİ, MASONLUK VE BARON RUDOLF VON SEBOTTENDORF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM YASEMİN KÖKSAL
21220401008

Tarih Bölümü Anabilim Dalı
Tarih Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Enver Emre ÖCAL

OCAK, 2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL TOPKAPI ÜNİVERSİTESİ

17/01/2023

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Tarih Anabilim Dalı, Tarih Tezli Yüksek Lisans Programı 21220401008 numaralı öğrencisi **Meryem Yasemin KÖKSAL'ın "BEKTAŞİLİK BAĞLAMINDA İTTİHAD-TERAKKİ, MASONUK VE BARON RUDOLF von SEBOTTENDORFF"** konulu Yüksek Lisans tezi Enstitümüz Yönetim Kurulunun 26/12/2022 tarihli ve 2022/30 sayılı Yönetim Kurulu kararıyla oluşturulan jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile 17.01.2023 tarihinde kabul edilmiştir.

	Unvan	**Adı Soyadı**	**Üniversite**	**İmza**
		ASIL ÜYELER		
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi	Enver Emre ÖCAL	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
1. Üye	Prof. Dr.	Metin HÜLAGÜ	İstanbul Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Abdullah TOK	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	
		YEDEK ÜYE		
1. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Huriye EMEN	Topkapı Üniversitesi	
2. Üye	Dr. Öğr. Üyesi	Mehmet Ali BOLAT	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	

ONAY
Prof. Dr. Özlem KUNDAY
Enstitü Müdürü

(*) Oybirliği/Oyçokluğu hâli yazı ile yazılacaktır.
(**) Kabul / Ret veya Düzeltme kararı hâli yazı ile yazılacaktır.

AKADEMİK DÜRÜSTLÜK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Bektaşilik Bağlamında İttihad-Terakki, Masonluk ve Baron Rudolf von Sebottendorf" başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmam içerisinde kullanıldıkları her yerde atıf yapıldığını belirtir ve onurumla doğrularım.

17.01.2023

Meryem Yasemin KÖKSAL

TEŞEKKÜR

Masonluk ve Bektaşilik gibi ezoterik bir konuda çalışma yapmak istediğimde beni cesaretlendiren ve destekleyen tez danışmanım Dr. Enver Emre ÖCAL Hocama; tez savunma sınavımdaki yorum ve eleştirileri, çalışmamın devamını sağlayacak görüş ve önerileriyle ayrıca katkı sağlayan Prof. Dr. Metin HÜLAGÜ ve Dr. Abdullah TOK Hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Meryem Yasemin KÖKSAL

İÇİNDEKİLER

ÖZET

BEKTAŞİLİK BAĞLAMINDA İTTİHAD-TERAKKİ, MASONLUK VE BARON RUDOLF VON SEBOTTENDORF

Jön Türkler ile başlayıp İttihad-Terakki Cemiyeti ile süregelen liberal hareketin Osmanlı İmparatorluğu'na meşrutiyet rejimini getirmesi, imparatorluğun kaderini değiştirdi. Günümüzde varlıklarını sürdürmemelerine rağmen, fikirlerinin Cumhuriyet'in kurucu kadrolarınca sahiplenilmesi ve bu doğrultuda gerçekleştirilen uygulamaları; bu akım mensuplarının ne denli güçlü bir etki yarattıklarını göstermektedir. Yapılan literatür taramasında, bu liberal hareketin Masonluk ile bağlantılarının çeşitli kaynaklarda defaatle vurgulandığı gözlenmiştir. Aynı şekilde Bektaşilik ile bağlantıları da incelenmiştir. Bu araştırma ile; İttihad-Terakki Cemiyeti üzerinden ortaya konan Masonluk ve Bektaşilik gibi iki ezoterik yapının, siyasi bir ortaklığın ötesinde, teori ve uygulamalar açısından da benzerlik sergileyip sergilemediği saptanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda; Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarına şahitlik eden Baron Rudolf von Sebottendorf'un yazmış olduğu "Eski Türk Masonlarının Uygulamaları" kitabı, konuya ışık tutması açısından oldukça faydalı bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. 1924 yılında yayımlanan eserde ana hatlarıyla; Masonluk ve Bektaşilik ritüelleri, teori ve uygulamalar üzerinden ele alınmıştır. Yazar, Bektaşiliği "Eski Türk Masonluğu" olarak tanımlarken, gerekçesini benzer ritüeller üzerinden ispatlamaya çalışmıştır.

Anahtar kelimeler: *Masonluk, Bektaşilik, İttihad-Terakki, Baron Rudolf von Sebottendorf*

ABSTRACT

IN THE CONTEXT OF BEKTASHISM ITTIHAD-TERAKKİ, FREEMASONRY AND BARON RUDOLF VON SEBOTTENDORF

The liberal movement that started with the Young Turks and continued with the Committee of Ittihad-Terakki brought the constitutional regime to the Ottoman Empire, which changed the fate of the empire. Although they do not survive today, the adoption of their ideas by the constituent staff of the Republic and the practices carried out in this direction; This shows how strong an influence the members of this movement have created. In the literatüre review, it was observed that the connections of this liberal movement with Freemasonry were repeatedly emphasized in various sources. Likewise, its connections with Bektashism were also examined. With this research; It has been tried to determine whether the two esoteric structures such as Freemasonry and Bektashism, which were revealed through the Committee of Ittihad-Terakki, exhibit similarity in terms of theory and practices beyond a political partnership. In this direction; The book "The Practices of Old Turkish Freemasons" written by Baron Rudolf von Sebottendorf, who witnessed the last years of the Ottoman Empire and the first years of the Turkish Republic, is considered as a very useful resource in terms of shedding light on the subject. The main lines of the work published in 1924; Freemasonry and Bektashism rituals are discussed through theory and practices. While the author defines Bektashism as "Old Turkish Freemasonry", he tried to prove his reason through similar rituals.

Keywords: *Masonry, Bektashism, İttihad-Terakki, Baron Rudolf von Sebottendorf*

1. GİRİŞ

Çalışma; İttihad-Terakki Cemiyeti'nin Mason ve Bektaşilerle kurduğu ilişkilerin araştırılması, bu iki ezoterik oluşumun ortak ya da benzer yönlerinin karşılaştırılması üzerinedir. Kapsam itibariyle; Mason ve Bektaşi Baron Rudolf von Sebotterdof'un iddiaları doğrultusunda bu iki oluşumun tarihi ve ritüelleri çerçeve olarak alınmıştır. Literatür taramasında elde edilen kaynaklar gözlemlendiği üzere, Masonluk ve Bektaşilik kavramları çoğunlukla ayrı ayrı ele alınmıştır. Ezoterik kimlik taşıyan oluşumların, yapı itibariyle kendini tam olarak ortaya koymadığı gerçeğinden hareketle; her anlamda derin bir araştırma söz konusu değildir. Ancak Baron Rudolf von Sebottendorf'un 1924 yılında yayımlanmış olduğu "Eski Türk Masonlarının Uygulamaları" adlı kitabında bu konuda oldukça ilginç ayrıntılara yer verildiği görülmüştür. Tezin birinci bölümünde "Ezoterizm ve Ezoterik Yapılar" kavramı ortaya konmuş; ikinci bölümünde, "Masonluk"; üçüncü bölümünde ise "Bektaşilik" ele alınmıştır. Dördüncü bölümünde "İttihad-Terakki Cemiyeti"nin Masonluk ve Bektaşilik ilişkileri vurgulanmıştır. "Sebottendorf" başlıklı beşinci bölümünde; Hitler'in Almanya'nın başına geçmesinde de aktif rol oynayan Baron Rudolf von Sebottendorf'un Masonluk ve Bektaşilik üzerine yaptığı araştırmalar, gözlemler ve değerlendirmelere yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise; Masonluk ve Bektaşilik arasındaki ilişkinin sadece ortak çıkarlar üzerinden değil, aynı zamanda ortak ezoterik uygulamalar üzerinden de değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

2. EZOTERİZM VE EZOTERİK YAPILAR

Ezoterizm diğer bir deyişle batınilik; herhangi bir konudaki kadim bilgilerin ve gizemlerin, bir üstad (mürşit) tarafından hak edene inisiyasyon (seyr-i süluk) ile aktarılmasıdır. Kökeni Yunancadaki "esoterikos"tan gelen kelimenin anlamı; içte kalan, saklı olan, "batıni"dir. Egzoterik ise, herkesçe bilinen "zahiri" anlamındadır. Buna göre; dinler egzoterik, gizemcilik ezoteriktir. (Demirci, 2021).

Milattan önce 500'lü yıllarda yaşamış olan Pythagoras (Pisagor), öğrencilerini esoterikos ve eksoterikos olarak ikiye ayırır ve gizli doktrinini sadece esoterikoslarla paylaşırdı. Eski Mısır'ın Hermes (Hz. İdris) öğretisinde de benzer bir durum sergilenirdi (Tunaşar, 2020).

Pytagoras (Pisagor) ile yazılı olarak ortaya çıkan bu kavram, Platon (Eflatun) ile sistemli bir hale geldi. Platon'un öğrencisi Plotinus; sezgi fikrinin kaynağı olarak Brahmanizm'i işaret etti ve bilgiyi "Tanrı'yı bilmek" olarak nitelendirdi. İslam mutasavvıfları da "Allah'a ibadetle değil muhabbetle varılır" düşüncesiyle, metafizik dünyanın beş duyuyla algılanamayacağını savunurdu (Erzurumlu, 2015).

10. yüzyılda Basra'da yazarı bilinmeyen İhvan-ı Safa Risaleleri'nde; bilgeliğin layık olana verilmediği takdirde ziyan olacağı yazar. İhvan-ı Safa; insanları ilmine göre avam (halk), havass (aydın) ve ve mütevassıt (vasat) olarak üç gruba ayırır. Avama dinin zahiri yönü öğretilirken, havassa batıni yönü öğretilir. Bu, ezoterik sistemin öğretim yöntemidir. Yahudi Kabalası, Hristiyanlık Gnostisizmi ve İslam Tasavvufu; birbirleriyle benzerlikleri olsun ya da olmasın, ezoterik yöntemler kullandıkları için batıni ekol kabul edilir (Tunaşar, 2020).

2.1. Ezoterik Yapılarda Sır ve İnisiyasyon Kavramları

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın Araştırma ve Yayın Organı olan "Mimar Sinan Dergisi"nin 143 no.lu "Ezoterizm Özel Sayısı"nda verilen bilgilere göre; dinde kaideler, felsefede prensipler, ezoterizmde ise formüller vardır. Ezoterizm, anahtarı verir; kapıyı açıp girmek kişiye kalmıştır. Ancak anahtar, herkesin anlayamayacağı şekilde verilir. Mesela Pytagorcularda anahtar, sayı

felsefesidir: “Noktadan çizgiye, çizgiden alana, alandan hacme, hacimden dört elementten oluşan ve algılanan cisme geçilir. Bir başka anahtar ise; on ikili sistem, burçlar kuşağı zodyaktır. Zodyak, hem matematiktir, hem de gizem. Geçmişi, bugünü ve geleceği anlatır.” Sır, ezoterik öğretinin kendisidir. Sırra az sayıda insan vakıftır ve sadece onu saklamaya yemin edenler yani inisiye olanlar ulaşabilir. Yeminini bozana ceza verilir. Ezoterik sistemde sır, semboller vasıtasıyla korunur. Bu semboller bilgiyi içerse de, bunu çözmek için çaba sarfetmek gerekir. İnisiyasyon, ezoterik yapıların sırlarına talip olma ve sisteme kabul edilme ritüelidir. Arayan; uyanır, aydınlanır ve aydınlatır. İnisiyasyonda amaç mükemmel insana ulaşmaktır. Bu her gelenekte farklı bir isimle bilinir: İbrahimi gelenekte, insanoğlu (Beni Adem); tasavvufta, mükemmel insan (İnsan-ı Kamil); gnostisizmde, büyük adam (Megas Antropos) gibi isimler özünde hep kusursuz insanı arar.

2.2. Masonluk ve Bektaşilikte Sır

Bir disciplina arcani olarak sır, Antik Çağ’ın Mysterialı kültlerden Kompanyonaj cemiyetlerine ve Masonluğa kadar, batıdaki ezoterik akımlar tarihinin değişmez unsurudur. Zaten devrimcilerin Carboneria ve Masonluk modellerini benimsemelerinin nedeni, bu modellerin sır etrafında ve sırrı koruma amacına yönelik olarak yapılanmasıdır” (Zarcone, 2005).

Sırra tekamül süreci, sufi tarikatlarında de benzer bir çizgide ilerler. Sır; aktarılan kişi hangi seviyedeyse, o kadarını anlayabileceği ölçüdedir. Bu da aralarındaki kesişim noktası olur. Ancak Bektaşilik diğer İslami tarikatlara nazaran sır konusunda çok daha ketum davranır. Sırra, gizli ibadetler ve adetler de ekler. Gençliğinde mason olduğu bilinen ve bu çevrelerle bağlantısını ömür boyu sürdüren Fransız düşünür Rene Guenon (1886-1951), yakınen izleme fırsatı bulduğu gizli cemiyetler hakkında, bilimsel sayılmasa da bir kuram geliştiren ilk düşünür olarak kabul edilebilir. Ona göre; gizem “Sır”rı korumakta, “Sır”ın sembolü olmaktadır. Halkın gözünde Masonluk ve Bektaşiliğin temelinde semboller sistemi vardır. Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında hem Bektaşilerin hem de Masonların sırrı şiddetli saldırıya uğrar. Batıda Papa XII. Clementius, Masonluğu 1738’de ilk kez mahkum ederken (In Eminenti Fermanı), sır ve bu sırrı koruyan yemin de suçlanır. Çünkü kilisede günah çıkartan kişinin hiçbir sırrı olamaz görüşü hakimdir (Zarcone, 2005).

İslam'da Katoliklerdeki gibi bir merkezi teşkilatlanma olmadığı için izlenen politika daha farklıdır. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de sırdan "gayb" kavramı ile bahsedilir (Kur'an-ı Kerim, 72/26). Gaybı ancak Allah (C.C.) bilir (Kur'an-ı Kerim, 10/20) ve gaybın anahtarları O'nun yanındadır (Kur'an-ı Kerim 6/59). O, bu sırrı kimseye vermez (Kur'an-ı Kerim, 72/26). Sufilere göre; yalnızca Allah katında olan sırlara "gayb-ı mutlak"; peygamberlere veya velilere aktarılabilen sırlara da "gayb-ı izafi" denir. Tasavvuf, "gayb-ı izafi"ye ulaşmayı sağlayan yoldur. Bektaşiler; "ölmeden önce ölünüz" hadisinin anlamına vakıf olanları "sırrın erleri" diye nitelerler. Bu hadis, erginlenmenin ardından gelen ebedi yaşamın anahtarıdır ve bu anahtar cahile verilmez. Aslında amaç sırları gizlemekten ziyade, bu sırra vakıf olanda vücut bulan hallerin gizlenmesidir. Hallac-ı Mansur'un canı, sırrı ifşa ettiği için alınmıştır. Bunun yanı sıra "Rical-i Gayb" kavramı da vardır. En tepede "Kutb"un yer aldığı veliler hiyerarşisinin bir basamağı olan ve sayıları bazen on ikiyi bulan gözle görünmez kişilerden oluşur. Rical-i gayb denmesi, hem gizli oluşları hem de gaybın bir kısmına vakıf oluşları nedeniyledir. Öte yandan bir Jön Türk olan Rıza Nur, "gizli adamlar" (rical-i gayb) deyimini masonları tarif etmek için kullanmıştır. Bektaşi nefeslerinde de zikredilen bu sözcüğe 20. yüzyıl başında Bektaşilik ile Masonluğun kesişme noktasında olan Tarikat-i Salahiyye'de de rastlanır. Orada gizli bir heyetin üyelerini ifade etmek için kullanılmıştır (Zarcone, 2005).

Tasavvufun gizli tuttukları, aslında bilginin zahir ve batın halleridir. Buna göre, tüm ayet ve hadislerde perde perde açıklanabilecek gizli anlamlar bulunmaktadır. Batın ehli, görünenin ardındaki gerçeğe vakıf olurken; zahir ehli görünenin ötesine geçemez. Pek çok tarikat bu şekilde çalışır ancak Bektaşilerin meclislerini batın ehli olmayanlara kapatması bu konuda daha sıkı tedbirler aldıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu sır, yüzyıl başında zaman zaman "kır Bektaşileri" diye isimlendirilen, günümüzde ise "Alevi" diye bilinen kırsal örgütlenmelerde dahi korunur (Zarcone, 2005).

"Sır" terimi, "sırlamak" fiilini de beraberinde getirir. Örneğin Bektaşi ve Mevlevi tekkelerinin sabahları açılıp akşamları kapatılan cümle kapısı için kullanılan fiil, kapatmak değil sırlamaktır. Bu simgesel kapama işleminin sonrasında, kapı yeniden açılana kadar hiç kimse içeri giremez, dışarı çıkamaz. Bunun dışında Bektaşi tarikatına girecek olan talibin beline bağlanan tığbend de "sır" olarak nitelendirilir.

Fütüvvet ve İslami loncalarda, mesleki sırlar da söz konusudur. Mesleğin sırlarını ustasından alıncaya kadar onun yanında kalan genç çırak, ancak belli bir eğitimin ardından onay aldıktan sonra kendi işyerini açabilir. Fütüvvet, meslek ahlakını verir. Tarikat olarak değerlendirilebilir zira sır vardır. Farsça bir fütüvvetnamede bu yola girmek isteyenlerin başlarının üzerinde bir kılıç sallandığında dahi sır saklama gücüne haiz olmaları istenir (Zarcone, 2005).

Sırrın olduğu yerde, her ne kadar temkinli davranılsa da zaman zaman ifşalar gerçekleşebilir. Bektaşiliğe ilişkin ifşaatların en dikkat çekeni şüphesiz Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun romanı "Nur Baba"dır. Romanda evli bir kadınla bir Bektaşi babası arasındaki aşk üzerinden, Bektaşiliğin ikrar töreni ayrıntılı biçimde aktarılmaktadır. Yazara yöneltilen eleştirilerin başlıcası da zaten, Bektaşiliğin sırrını ifşa etmiş olmasıdır. Yakup Kadri ise Bektaşiliğin bir sırrı olmadığını, onların sadece esrarengiz davrandığını belirtir (Karaosmanoğlu, 2000).

1927'de "Nur Baba" romanından esinlenerek yazılmış olan "Bektaşiler Arasında Bir Genç Kızın Hatıratı" adlı kısa romanda ise; Bektaşi sırrının, onların yoz adetleri ve cinsel özgürlüklerini saklamak için oluşturulduğu varsayılır. Romanda ikrar töreni oldukça ayrıntılı bir biçimde verilir: 14 yaşındaki bir kız önce soyunur ve kefene sarılır. Verilen sırrı asla ifşa etmeyeceğine dair verdiği sözün ardından, bir rehber tarafından yarı karanlık meydana götürülür. Baba, beline tığbendi (kuşağı) sarar ve ışıklar yanınca kızın üzerindeki bez çıkarılır. Meydanda bulunanlar alkışlar; sonra içki içmeye, çalgı eşliğinde şarkı söylemeye ve kucaklaşmaya başlarlar (Çakmak, 2019). Bu sahne Bektaşilerin gece meclislerinin halk nazarındaki görüntüsünü verir. Batı'daki masonlar ve kompanyonlar da benzer organizasyonlar düzenlemekle suçlanmışlardır. Bir başka Osmanlı entellektüeli Vicdani ise, tarikat kaidelerinin bağlanmak isteyenlerce bilinmesi gerektiğini savunur. Sadece mürit ile mürşidi ilgilendiren şahsi manevi tekamülün sırrı olur, bir de kelimelerle ifade edilemeyen sır. İlm-i huruf konusunda çokça makale kaleme alan Vicdani, daha ziyade Rene Guenon gibi, anlatılamayan bir sırdan söz eder (Zarcone, 2005).

19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyılda, Masonluğun artık gizli bir cemiyet olarak değerlendirilmemesi gerektiği tartışılır. Bu durum en açık örneğiyle Garibaldi'nin yaptığı açıklamalarda görülebilir. Garibaldi, aklın ve tekamülün önündeki engeller ortadan kalktığından beri, masonluğun gizli bir cemiyet olmaktan çıktığını, sembollerine (gönye, pergel, cetvel vb.) bakılacak olursa bir işçi cemiyetinden farkı

olmadığını vurgular. Bazı cemiyetler gizli olmaktan çıksa da kapalı yapılarını korumayı tercih ederler. Bunun en güzel örneği, İttihat-Terakki Cemiyeti'dir. Meşrutiyeti ilan ettirip devlet idaresini ele geçirerek amacına ulaşmış olsa da, gizli ve kapalı yapısını devam ettirir. Öyle ki, Jön Türk yazarlarından Hüseyin Cahit Yalçın'a göre İttihat-Terakki Cemiyeti, siyasal bir cemiyetten ziyade bir tarikat yahut lonca olarak tanımlanabilir (Zarcone, 2005).

2.3. Masonlukta İnisiyasyon

Masonlar, "Mabed" denilen büyük salonlarda bir araya gelirler. Dikdörtgen biçimindeki mabedin giriş kapısının bulunduğu dar kenara "Garp", bunun karşısındaki dar kenara "Şark", kapının sağında yer alan uzun kenara "Cenup", soldaki uzun kenara ise "Şimal" adı verilir. Böylece mabedin genişliğinin doğudan batıya, kuzeyden güneye ve yüksekliğininse göğün sonsuzluğuna uzandığı düşünülür. Bu Masonluğun evrenselliğini ifade eder. Mabedin zemini, tıpkı bir satranç tahtası gibi siyah-beyaz desenlidir. Süleyman Mabedi'nin iki sütunu (B) "Boas" (Şimal Sütunu) ve (J) "Jakin" (Cenup Sütunu) da sembolik olarak mabedde yerlerini almaktadır. Sütunların ilerisinde "Birinci Nazır" ve "İkinci Nazır" oturur. "Dahili Muhafız", "Teşrifatçı", "Muhakkik" gibi görevliler de, yerlerini almıştır. Mabedin uzun kenarları boyunca biraderlerin oturmaları için yer ayrılmıştır. "Şimal" tarafındaki sıralarda, "Müptedi Biraderler"; "Cenup" tarafındaki sıralarda da, "Refik" ve "Üstad Biraderler" karşılıklı otururlar. Her iki grubun başlarında birer kürsü yer alır. "Cenup"takine "Hazine Emini", "Şimal"dekine "Hasenat Emini" oturur. Mabedin "Şark" bölümü üç basamak yükseklikte ve duvarı yarım daire biçimindedir. "Şark", mabedin diğer bölümünden parmaklıkla ayrılmıştır. Mabedin bu bölümünde "Üstad-ı Muhterem Kürsüsü" vardır. Bu bölümün "Cenup" kenarında parmaklığa bitişik "Kâtip Kürsüsü", "Şimal" kenarında "Hatip Kürsüsü" bulunur. Üstad-ı Muhterem, Birinci ve İkinci Nazır, Hatip ve Kâtip Kürsüleri üçgen prizma şeklindedir. Şarka çıkılan basamakların önünde "Yemin Kürsüsü" durur. Bu kürsünün üstünde çalışma sırasında açık duran "Mukaddes Kitaplar" ile bir üçgen, bir gönye ve bir pergel vardır. Üçgen, bilim ve tekniğin simgesidir. Üçgenin kenarları eşitlik, özgürlük, kardeşlik kavramlarını; ayrıca doğru söz, düşünce ve davranışı ifade eder. Uçları geçmişi, şimdiyi ve geleceği; açıları ise hikmet, kuvvet ve güzelliği anlatır. Yine üçgen, ezel ve ebedin üç aşamasını doğum, yaşam ve ölümü gösterir. "Yemin Kürsüsü"nün etrafında yüksek ayaklı üç "Şamdan" bulunur.

"Kainatın Ulu Mimarı"nca yaratılmış dış evren, ortadaki üç meşaleyle anlatılmak istenir. Masonların aradığı ideal "Gerçek Evren" ise, Üstad-ı Muhterem'in ve Nazırların kürsülerindeki meşalelerle temsil edilmektedir. Oturum açılmadan önce mabed bu üç meşaleyle aydınlatılır. "Üstad-ı Muhterem Kürsüsü"nün üstünde tek kollu bir şamdan, bir tahta çekiç ve bir kılıç yer alır. "Birinci ve İkinci Nazır Kürsüleri" üstünde tek kollu birer şamdan, birer tahta çekiç ve birer kılıç vardır. "Hatip Kürsüsü" üzerinde ise bir kılıç ve Masonluk kanun ve nizamlarını içeren bir kitap bulunur. Diğer kürsülerin üzerinde sadece birer kılıç vardır. "Üstad-ı Muhterem Kürsüsü"nün sağ tarafında büyüklüğü mabedin büyüklüğü ile orantılı bir Türk Bayrağı vardır. "Üstad-ı Muhterem Kürsüsü"nün üzerinde, bayrağı da içine alacak yükseklikte ve genişlikte bir saçak, bu saçağın ön kenarının ortasında "Türk Mason Arması" (akasya ve zeytin dallarıyla çevrelenmiş nizami ay-yıldız içinde gönye, pergel ve G harfi) bulunur. Bunun üstünde bir üçgen içine yerleştirilmiş küçük bir projektör bulunur. Şarkın "Şimal" köşesinde de "Locanın Sancağı" ve yanında "Sancaktar" bulunur. "Üstad-ı Muhterem Kürsüsü"nün tam arkasında ve olabildiğince yüksekte üçgen bir çerçeve içinde bir "Göz" resmi, bunun hemen altında da içinde (G) harfi yazılı ışık saçan bir "Yıldız" vardır. Üçgenin içindeki "Göz" hikmetin, bilimin, yaşam ve ışık saçan "Güneş"in ve tabii ki "Kâinatın Ulu Mimarı"nın simgesidir. Şark duvarının Cenup tarafındaki yarısının ortasında "Güneş" ve Şimal tarafındaki yarısının ortasında ikinci yarım halini gösteren bir "Ay" resmi bulunur. Mabedin Şark bölümünde yer alan "Hatip Birader", yaratıcı düşüncenin kaynağı, düzenin ve yasaların koruyucusudur; "Güneş"in karşılığıdır. Gerektiğinde "Üstad-ı Muhterem"i aydınlatır. Yine mabedin Şark bölümünde yer alan "Kâtip Birader" de "Envar"dan (Üstad-ı Muhterem, Birinci ve İkinci Nazırlar, Hatip ve Kâtip Biraderler) ve yasalardan aldığı ışığı çevresine yansıttığı için mabedde "Ay" karşılığı olarak kabul edilir. Mabedin tavanı gök mavisi, duvarları bayrak kırmızısı renginde boyanmıştır. Tavana gökyüzünü hatırlatacak şekilde yıldızlardan süsler yapılmıştır. Duvarların üst tarafında, tavanın biraz altında, yaldızlı bir kordon; kardeşlik bağını temsilen, arada bir halkalar yaparak bütün mabedi dolanır. Uçları Garpta sütunların yanında birer püskülle sonuçlanarak aşağı doğru sarkar. Mabedin bütün ışıkları, kürsülerin üstündekiler dışında, "Üstad-ı Muhterem Kürsüsü"nden yakılacak şekilde düzenlenmiştir. Çeşitli simgelerin yer aldığı mason mabedi, masonlara göre; "insanın kendini bulmak yolunda" araştırmalar yaptığı bir tür laboratuvar olarak kabul edilir (Odyakmaz, 1988).

Mason olmak isteyen aday, önce birkaç Mason tarafından locaya gıyabında tanıtılır. Aday hakkında, şartlar sağlansa bile incelemeye alınır. Sonuç olumlu olursa, üstad derecesindeki üç Mason adaya kefil olur ve locaya resmi teklifte bulunulur. Teklif oylamaya sunulur. Üçten az olumsuz oy alırsa adaydan bir talepname istenir. Olumsuz oy sayısı üç veya daha fazla ise, görüşme bir başka oturuma bırakılır. Diğer celsede de olumsuz durum devam ederse, başvuru işlemi durdurulur. Talepname alınmış ise, adaya Masonluk hakkında bilgilendirme yapılır ve talepname ondan sonra imzalatılır. Yeniden yapılan oylamada sonuç olumlu olursa, aday hakkındaki soruşturmaya geçilir. Adayın imzaladığı talepnamede, Masonluğun ilkeleri vardır. Bunun yanı sıra adayın yanıtlaması için bir soru listesi verilir. Bu sorulara vereceği yanıtlar da onun uygun olup olmadığını teyit etmek amaçlıdır. Aday hakkındaki soruşturma belgeleri tamamlandıktan sonra, yine oylama yapılır. Sonuç olumsuz ise, başvuru işlemi bir seneliğine ertelenir. Bir yılın sonunda yine red cevabı alınırsa, bir daha başvuru yapılamaz. Sonuç olumlu olursa, tekris töreni gerçekleştirilir. Aday, törenden önce içinde birtakım taşların, tuz ve kükürt dolu kapların, kum saati, orak, kafatası, ekmek parçaları ve su testisinin bulunduğu karanlık bir odaya alınır. Sadece mum ışığıyla aydınlatılan bu küçük oda, bir mezar havasındadır. Bu odaya girmeden adaydan, parası ve değerli eşyaları alınır. Adayın gözleri etrafını göremeyeceği şekilde bağlanır. İki Mason, adayın kollarına girerek onu odanın içinde üç sembolik yolculuğa çıkarır. Törenin devam edip etmeyeceği oylanır. Devam kararı alınırsa aday yemin etmesi için mabede çağırılır. Üstad-ı Muhterem yemin metnini önce kendisi okur, ardından adayın tekrar etmesini ister. Bu sırada adayın sağ eli kılıç, gönye ve kutsal kitap üzerindeyken sol eli toprakla dolu bir kabın içerisindedir. Yeminin ardından adayın gözleri açılır ve Masonik ifadeyle nur ve ziyaya kavuşmuş olur. Kendisinden alınan para ve değerli eşya, adaya iade edilir. "Şarktan Garba, Şimalden Cenuba, yeryüzündeki bütün Masonlara ilan ederim ki; ……… kardeş bugünden itibaren Mason sıfatına haizdir. Herkes kendisini bu sıfatla tanısın." sözleriyle aday, Mason ilan edilir. Mason bundan sonra; Türkiye Mason Locaları'nın kabul ettiği İskoç Riti'nin 33 dereceli sistemine göre, birtakım semboller, kutsal sözcükler ve törenlerle kademe atlar. Derecelerin ilk üçü sırasıyla çırak, kalfa ve üstad kademeleridir. Daha sonraki dereceler ise isimlerini; Eski Ahit'ten, eski felsefi ekollerden, şövalyelik tarihinden ve Haçlı Seferleri'nde alır (Gün & Çeliker, 1968).

2.4. Bektaşilikte İnisiyasyon

Bektaşilerin bir araya geldikleri ve törenlerini yaptıkları dergahların küçük olanlarına "zaviye", büyük ve ünlü olanlarına "asitane" ya da "hankah" denir. "Pir evi" denilen büyük dergâh dışında Bektaşilerin beş büyük dergâhı vardır. Bunlar: Dimetoka'da Seyyid Ali Sultan (Kızıl Deli) Dergâhı, Elmalı'da Abdal Musa Dergâhı, Kahire yakınlarında Kaygusuz Sultan Dergâhı, Kerbela Dergâhı ve Merdiven Köyü'nde Mehmed Ali Hilmi Dedebaba'nın Şahkulu Sultan Dergâhı. Bu dergahlar, "Halife" makamı sayılır. Dergahlar, dergâhı yaptıranın ya da orada gömülü olanın adıyla anılır; içinde de o dergâhın kurucusunun ya da "postnişin"lerinden birinin türbesi bulunur. Pir evi, Bektaşilerin büyük dergahına verilen addır. Burada "dedebaba" oturur. Pir evi, Hacıbektaş ilçesinin ortasında kurulmuştur. Pir evinin ilk çekirdeği "Kızılca Halvet" odasıdır. Pir evi, üç avlu ve bunların etrafında sıralanmış yapılardan oluşur: Aş evi, Ekmek Evi, Mihman (konuk) evi, Kiler evi, Meydan evi, At evi, Çamaşır evi vb. Dergâh avlusundaki "Meydan evi"nde, ikrar törenleri yapılır. Bu yapıdaki "Meydan odası" denilen merasim odası kare biçiminde 7.80m boyunda ve tavanı yedi kat göğü simgeleyen bir görünüştedir. Aynı zamanda Bektaşiliğin ibadet yeridir. Meydan odasının giriş kapısının iç bölümüne "Eşik" denir. Odanın ortasına "Dar" ya da "Dar-ı Mansur", giriş kapısının karşısında bulunan ocağa "Kure Makamı" ya da "Hz. Fatma Ocağı" denir. Ocak olmayan yerlerde "Kure Makamı"nın simgesi olarak buraya bir çerağ (şamdan ve mum) konulur. Ocağın iki yanında Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i simgeleyen iki şamdan bulunur. Odanın kapısından girişte sağ karşı köşede yerden yüksekçe bir yere "Mürşid Postu" konulur. Bu postun solunda; duvarın önünde "Çerağ Tahtı" ya da "Taht-ı Muhammedi" denilen dört basamaklı, ilk basamağına "Kanun-i Evliya Çerağı" adı verilen ve "Allah-Muhammed-Ali Nuru"nu simgeleyen üç fitilli bir kandil ve öteki üç basamağına "Talip Çerağları" denilen dörderden on iki mum konmuş bir kürsü bulunur. Kürsünün önünde beyaz bir örtü üzerinde "Teslim Taşı"na benzer "Meydan Taşı / Mürüvvet Taşı / Kanaat Taşı" adları da verilen büyükçe bir taş durur. Kürsünün solunda "Rehber Postu", kapıdan girişe göre "Kure Makamı"nın solunda ve duvar boyunca diğer postlar bulunur. Meydan odasında on iki post vardır:

1. Horasan Postu: Pir (Baba) Postu
2. Ahmed-i Muhtar Postu: Mürşid Postu (Hz. Muhammed Makamı)

3. Ali Postu: Rehber Makamı
4. Aşçı Postu: Seyyid Ali Sultan Makamı
5. Ekmekçi Postu: Balım Sultan Makamı
6. Nakib Postu: Kaygusuz Abdal Sultan Makamı
7. Atacı Postu: Kamber Ali Sultan Makamı
8. Meydancı Postu: Sarı İsmail Sultan Makamı
9. Türbedar Postu: Kara Donlu Can Baba Makamı
10. Kurbancı Postu: Hz. İbrahim Aleyhisselam Makamı
11. Ayakçı Postu: Abdal Musa Sultan Makamı
12. Mihmandar Postu: Hızır Aleyhisselam Makamı

Bu postlara pir evinde "Baba" ve "Dede"ler, dergahlarda "Baba", "Derviş" ve "Muhib"ler otururlar. "Meydan Taşı"nın solunda ise, yanında "Horasan Çerağı" adı verilen bir çerağ bulunan, baş tarafı altına kıvrılmış, siyah renkte, üzerine oturulmayan "Horasan Postu" bulunur. Meydan odasında yedi makam vardır:

1. Makam: "Eşik" (Tarikat Makamı)
2. Makam: "Horasan Postu" (Pir Makamı / Hacı Bektaş Makamı)
3. Makam: "Dar-ı Mansur" (Gerçek Makamı): Mutlak Varlık'a işarettir. Meydanın ortasındadır. "Talip" burada ikrar verir, suç ve kusur burada söylenir. Buraya "Darül-Aman" ya da "Darül-Uşşak" da denir.
4. Makam: "Mürşid Huzuru"dur.
5. Makam: "Rical-i Gayb" (Gayb Erenleri): Vahdet-i vücuda inanan sofilerce Tanrı, hiçbir adla adlandırılamayan "Mutlak Varlık"tır. Tanrı niteliğine erişmiş olan tek varlık, insandır. Ancak tümü özdeş niteliğe erişmemiş olabilir. Yalnızca biri tam gerçeğe ulaşır ki, buna "Kutup" denir. Kutbun anlamı, değirmen taşının ortasındaki demirdir. Taş, nasıl o demirin çevresinde dönerse; evrenin de kutbun çevresinde öyle döndüğü kabul edilir. Üst aşamadaki "Kutup", "Kutub-al-Aktab"; kıdem olarak ona en yakın kişilere "Sağ İmam" ve "Sol İmam" denir. Bundan sonra yeryüzünün dört yanını yöneten ve dört direk denen "Evtad-ı Erbaa" denen

erler, sonra da "Abdallar" gelir. Kutup ve imamlar "Üçler"i, evtad ve büdela "Beşler"i oluşturur. Bunlardan sonra "Yediler, Kırklar ve Üçyüzler" olarak bilinen "Rükeba", "Nüceba" ve "Nükeba" gelir. İnanca göre Tanrı, evreni erenler arasındaki bu örgütle yönetir. Buna "Saltanat-ı İlahiyye" denir. Bu makamdakiler herkesçe bilinmediğinden "Rical-i Gayb" yani "Gayb Erenleri"dir.

6. Makam: "Ocak" (Kure): İnanca göre; çiğler burada pişer, hamlar burada olgunlaşır, Hakk'a bu aşamada erişilir.
7. Makam: "Çerağlar": "Taht-ı Muhammedi" üzerinde üç, beş, yedi, on iki tane mum vardır. Bunlar üçler, beşler, yediler ve on iki imam çerağlarıdır. Tahtın önünde "Meydan Taşı" bulunur. Bu makam, elinde erk (kudret) kılıcı tutan "Hacim Sultan Makamı"dır. Erenlerin yolunda gitmeyenlerinin eğitildikleri, gerektiğinde çekinilecek ve korkulacak bir makam kabul edilir.

Pir evindeki meydan evi bölümünde postlara "Baba"lar, öteki dergahlarda "Baba", "Derviş" ve "Muhib"ler oturur. Bundan önce meydan görevlisi, ocağı ya da çerağı yakar; "Mürşid", meydana girerek postuna oturduktan sonra, kıdem sırasına göre erler ve bacılar meydana girip postlardaki yerlerini alırlar (Odyakmaz, 1988).

Bektaşiliğe girmek, bir törenle olur. Bu törene "Nasip Alma" denir. Ayrıca "İkrar Töreni", "Kurban Edilme Töreni", "Miraç" adları da verilir. Hacı Bektaş zamanında Bektaşiliğe girmek için bir tören yapılmazdı. Ancak Hacı Bektaş, Bektaşilere (Işık taifesine) katılacakların başlarını Kalenderilerde olduğu gibi tıraş eder ve onlara keçe külah giydirirdi. Bektaşiliğe giriş töreni kurallarını, 15. yüzyılda Pir Balım Sultan koymuştur. Bektaşilerde nasip alma, yeniden yaşama doğuş olarak kabul edilir. Bu yeniden doğuş, ana ve babasız ikinci kez dünyaya geliştir. Bektaşilere göre doğuşlar şöyle sıralanır: Anadan dünyaya gelmek, nasip alıp "Muhib" olmak, elbise giyip "Derviş" olmak, icazet alıp "Baba" olmak, hilafetname alıp "Halife (Dedebaba)" olmak. Yine Bektaşilere göre nasip alma, talibin Tanrısal ruhtan kendisine düşecek ve ruhunu enginliğe, zenginliğe, olgunluğa kavuşturacak ve aşamalara ulaştıracak nasibi almaya gelmiş olmasıdır. Nasip alma (ikrar töreni), bir bakıma and içme töreni niteliğindedir. Nasip almak isteyen talipte birtakım koşullar aranır. Adam öldürenler, zina edenler, hırsızlar, cinsel sapıklar, cemaat kararı

olmadan karısını boşamış olanlar, gizleri açıklayanlar (sır verenler), talipliğe kabul edilmezler. Bir erkeğin Bektaşiliğe alınabilmesi için Müslüman olması, en az on sekiz yaşında bulunması, ahlaki, akli ve bedensel yapısının sağlam olması gerekir. Kadınların ise tarikata alınabilmeleri; evliyseler kocalarının, değilseler vesayeti altında bulundukları kişilerin iznine bağlıdır. Yaşlı kadınlar için böyle bir izne gerek yoktur. Bektaşilere göre talip; terbiyeli, saygılı, doğruluktan ayrılmayan, ağzı sıkı, tüm varlığıyla mürşidine bağlı olmalıdır. Bektaşi tarikatına girecek olan talip, Bektaşilerden bir ya da iki kişinin sorumluluğu üstlenmesiyle (kefilliğiyle) tanıtılır. Bu kefillere de "Yol Rehberi (Kılavuzu)" denir. Talip uzun süre Bektaşi tekkelerine gider, sohbetlerden feyz alır. Bu süre sonunda talibin Bektaşiliğe gireceği kanısına varılırsa; talibe yol gösterilir, nasip verilir. Nasip alma töreninde talipler, en yeni ve en temiz giysilerini giyerler. Kadınlar beyaz ya da açık renk giysiler giyer, başlarına beyaz baş örtüsü bağlarlar. Meydan odasına girecek olan talibin üzerinde altın ve değerli taşlar bulundurması yasaktır. Nasip verilirken meydan odasına, önce ailesinde Bektaşi olanlar, sonra da başkaları sırayla alınırlar. Aynı törende nasip alanlar birbirlerinin "Musahibi" (söyleşi arkadaşı) olmuş sayılırlar. Bu durum bir kardeşlik bağı oluşturur. "Ayn-ül Cem" (Ayin-i Cem) töreninden bir gün önce hizmetliler hazırlığa girişirler. "Ayakçı" ve "Meydancı"; meydan odasını süpürür, postları yere sererler. "Çerağcı"; şamdanları arıtır, mumları yerleştirir, buhurdanı ve gülabdanı siler parlatır. "Saki"; törende içilecek şeker şerbetinin konacağı sürahiyi ve bardakları yıkar, kurular. "Aşçı"; yoluna ve yöntemine uygun olarak kurbanı tığlar. Nasip alacak talip, önce boy abdesti alır ve yeni giysilerini giyer. Akşam güneş batınca, bu kez talibe abdesti rehberi aldırır. Abdest, İmamiye (Caferiye) mezhebine göre alınır (Odyakmaz, 1988).

Mürşid öncelikle talibin nasıl biri olduğunu meydandakilere sorar. Olumlu cevap üzerine talibe dönerek yolun ne denli zor ve çetin bir yol olduğunu söyler. Vakit varken vazgeçebileceğini de ekler. Bu öğütlerin ardından rehberinin öğrettiği gibi ellerini göğsü üzerine koyarak yola hazır olduğunu bildirir. Mürşidin daveti üzerine talibe kefil olanlardan biri meydana gelip yeri öper ve bu talibe kefil olduğu söyler. Talip ve kefil birlikte yemin eder. Mürşidin duasının ardından talip koluna giren pervaneler eşliğinde dışarı çıkarılır. Talibin hediye olarak getirdiği kurbanlık koç veya teke içeri alınır. Hayvana tuz ve su verilir. Zakirler saz çalmaya nefes okumaya başlar. Bu arada kurban tekbirlenerek kesilmek üzere dışarı çıkarılır. Bu

kurban aslında, canını yola kurban eden talibi sembolize eder. Burada Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail'in kurban hadisesine benzer bir sembolik anlatım söz konusudur. Zaten talip yeniden içeri alındığında; tıpkı bir kurbanlık gibi, kefeni çağrıştıran beyaz bir örtüyle, yalın ayak ve başı açık bir şekildedir. Boynunda tığbend denilen bir ip vardır. Rehber bu ipin ucundan tutarak talibi ağır adımlarla Mürşidin önüne getirir. Bu sırada dualar okunur tekbirler getirilir. Adım başı ayaklar mühürlenir. Yani sağ ayağın baş parmağı sol ayağın baş parmağının üzerine getirilir. Rehber önce dört makama (şeriat-tarikat-marifet-hakikat) ayrı ayrı selam verir. Bu selamlar Mürşid tarafından yanıtlanır. Daha sonra rehber bir ayet okur ve yaptığı konuşmayla kurbanı sunduğunu açıklar. Mürşid meydandakilerin de rızasını alarak kabul edildiğini söyler. Rehber, talibi Mürşide teslim ederken bir ayet daha okur. Mürşid, talibi teslim alırken sağ elinden tutar ve kendi baş parmağını talibin baş parmağına tutturur. Talibi önüne oturtur. Talip diğer eliyle rehberinin eteğini tutmaktadır. El etek tutma tabiri buradan gelir. Talip ikrar eder ve Mürşid sözlerini sıralar: "Estağfirullah! Estağfirullah! Estağfirullah! El-Azim, El-Kerim, El-Naim. Er meydanında, Pir huzurunda, Mürşidin teslimi rızada oldun mu? Yalan söyleme! Haram yeme! Zina ve livata etme! Elinle koymadığın şeyi alma! Gözünle gördüğün her şeyi söyleme! Bildiğini bilme! İşittiğini söyleme! Gelme gelme! Dönme dönme! Gelenin başı, dönenin malı. Böylece Allah, Muhammed, Ali, On iki İmam ve hanedanı Ehli Beyte iman-ü ikrar ettin mi?" Ardından ayetler okur ve her ayetten sonra sorar: "Kazaya razı gelip kadere bağlandın mı? Kaza ve kaderi bir bilip gece ve gündüz gönlünde Allah, Muhammed, Ali'yi Mürşidin vasıtasıyla bir bildin mi? Hak dediğimizi hak bilip, batıl dediğimizi batıl bildin mi? Sureti Haktan görünen münafıkların sözüne aldanıp erenler yolundan uzaklaşırsan mahşer gününde yüzün kara olsun mu? Nacilerin öncüsü İmam Cafer-i Sadık'ın içtihadı üzere Hak dediğimiz hak bilip, batıl dediğimizi batıl bildin mi? Muhammed'i Mürşid, Ali'yi rehber olarak tanıdın mı? Hz. Muhammed'in sevdiğini sevip tevella, sevmediğini sevmeyip teberra ettin mi? Allah, Muhammed, Ali, Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli, ikrarında sabitkadem eyliye! Gerçeğe hu!" Ardından Mürşid talibin sağ kulağına kısık bir sesle tarikatın ilk sırlarını bildirir. Buna "Telkin-i Emanet" denir. Mürşidin her telkininde talip "Allah! Eyvallah! Hu!" sözleriyle onayladığını bildirir. Tören böylece sona erer. Mürşid talibin boynundaki tığbendi çıkarır, üç yerinden düğüm atarak talibin beline dolar. Bu sırada bir ayet okur ve talibi rehbere yeniden teslim eder. Rehber, talibin elinden tutarak önce dar denilen makama daha sonra meydanda bulunan on dört makama

götürür ve onları talibe tanıtır. Bu on dört makam ve hikmetlerinde, tarikatın sırları gizlidir. Son olarak rehber talibi yerine götürüp oturtur ve şu sözleri sıralar: "Ey talip! Allah, erenlerin ayn-ü inayetiyle ve ayin-i cem kardeşlerin izin ve icazetiyle doğru yolu görüp ikrarbent oldun. Allah erenler ikrarında sabitkadem eyleye! Bu oturan canlar senin hep manevi kardeşlerindir. Biz seni senden alıp sana verdik. Seni sana teslim ettik. Sen sana sahip ol!" Böylece talip nasibini almıştır. Tören sonunda yeni can, tebrik edilir (Sertoğlu, 1969).

2.5. Masonluk ve Bektaşilik İlişkisi Üzerine Değerlendirmeler

Külçe 1948'de yazdığı "Türkiye'de Masonluk" adlı kitabında Masonluk ve Bektaşilik arasında bazı benzer yanlara değinmiştir. Örneğin; Masonlukta da Bektaşilikte de üyeler birbirlerine kardeş anlamına gelen ifadeler kullanır. Masonlarda bu, birader iken; Bektaşilerde, candır. Üye olmayanlar için ise yabancı ya da harici tanımlaması kullanılır. Mason localarının ve Bektaşi tekkelerinin tören ve ayinlerini gerçekleştirdikleri özel alanları vardır. Masonlarda bu, mabed; Bektaşilerde ise, meydan adını alır. Masonlarda Üstad-ı Muhteremin üç basamaklı özel bir kürsüsü vardır. Bektaşilerde de Baba ya da Dede, bunun gibi üç basamaklı bir yere oturur. Masonluğa kabul töreninde talibe nur ve ziya verilir, Bektaşiliğe giriş töreninde ise, çerağlar uyandırılır. Ayrıca her iki kabul töreninde de yeni üyeye, kendisine kefil olacak bir rehber eşlik eder. Talibe tam bir teslimiyet içerisinde yemin ettirilir. Kabul töreninden sonra törende bulunan herkes birbirinin kardeşi ilan edilir.

Masonlar, Bektaşiler ile aralarında bir bağ kurmak için din, dil, ırk ve mezhep ayrımı gütmeyen bir kardeşlik vurgusu üzerinden yaklaşmışlardır. Hoşgörü ve barış temelli iki öğretinin de benzerliğini, Pir Sultan Abdal'ın şu dizeleriyle örneklendirirler: "Şimdi bizim aramıza / Yola boyun veren gelsin / Şeriatı, Tarikatı / Hakikati bilen gelsin / Kişi halden anlayınca / Hakikati dinleyince / Üstüne yol uğrayınca / Ayrılmayıp duran gelsin / Talip olunca bir talip / İşini Mevla'ya salıp / İzzet ile selam alıp / Gönüllere veren gelsin / Koyup dünya davasını / Hakk'a verip sedasını / Doğrulayıp öz nefsini / Şeytanı öldüren gelsin / Pir Sultan'ım ol Çelebi'ye / Eyvallahım var Veli'ye / Muhiddin'e hal diliyle / Yolun sırrın soran gelsin" (Odyakmaz, 1988; Arslan, 1988).

Melikoff (2019); tarikatın resmen kaldırılışı ile birlikte saklanmak durumunda kalan Bektaşilerin, kendi ideallerini, liberalizmi savunan Masonlarda bulduklarını ifade eder. Masonların tesirinde kalan Bektaşilerin, aydın bir insan profili çizdikleri görülür. Bektaşi sırrına gelince; uğradıkları iftiralar neticesinde kendi kabuğuna çekilen zümrenin, törenlerini gizli bir şekilde yapmak durumunda kaldıkları için kapalı bir oluşum haline geldiklerini, bu durumun da ister istemez bir gizem yarattığını ekler. Melikoff'a göre "Bektaşi Sırrı" diye bir şey yoktur.

Tarikatların kapandığı dönemde Bektaşi babalığı yapan Galip Baba, 1930 yılı Yarın Gazetesi'nde "Bektaşilik Masonluğa Benzer mi?" başlıklı bir tefrika yayımlar. Bu tefrikada; öncelikle Bektaşilik, Mevlevilik ve Masonluk arasındaki benzer yanları değerlendirir. Üç oluşumun da demokratik bir yapıda olduğu, ayrıca bütün din ve mezheplere hoşgörüyle baktığı sonucunu çıkarır (Sezgin, 1990). Öte yandan, Masonluk ve Bektaşiliği her anlamda benzer bulmaz. Zira Masonluk Yahudiliğe hizmet ederken, Bektaşilik Türklüğe hizmet etmektedir. Galip Baba, hem Bektaşi hem Mason olan bir başka Baba'ya sorar: "Hem Bektaşi, hem Mason. Bu nasıl oluyor?" Aldığı cevap manidardır: "Azizim, mesele boru meselesi. Eskiden bizim borumuz ötüyordu, şimdi Masonların borusu ötüyor. Şimdi anladın mı?" (Sezgin, 1990).

Faruk Arslan "Mason Bektaşiler" adlı kitabında; bu konuyu geniş bir çerçevede ele almıştır. Kitabında; öncelikle Bedri Noyan Dedebaba'nın, Ali Naci Baykal Dedebaba'dan rivayet ettiği bir sözü paylaşır: "Bektaşilik, alaturka Masonluk; Masonluk, alafranga Bektaşiliktir." Yazar bu konudaki çıkarımlarına şöyle devam eder: "Osmanlı'nın son 10 yılında belirgin bir şekilde ve Cumhuriyet Türkiyesi'ni çok uzun bir süre gizliden gizliye Mason Bektaşiler idare etmiştir. Cumhuriyetin kurucu kadroları, ya Bektaşi idi ya Mason ya da ikisi birden. Sabetaycılar mübadele yoluyla Selanik'ten getirilirken, aslında Mason Bektaşilerin ülkeyi idare etmeleri için Türkiye'ye nakledildiği gözden kaçırılır. Atatürk'ün mason localarını kapattırması ve bu sebeple zehirlenerek öldürüldüğü saklanır. Ancak bu tartışmalı bir konudur. Görünen o ki; Sabetaycılar son 150 yıl boyunca Hurufilik ve Kabala'yı, Masonluk ve Bektaşilik ile harmanlayıp kurdukları bu Mason Bektaşi çatısında, dini anlamda gizlenmeyi başarmışlardır. Mason Bektaşiler, Hacı Bektaş-ı Veli'yi Hoca Ahmed Yesevi tedrisatından geçmiş bir Horasan ereni yerine, gayri sünni batıni bir derviş, Hasan Sabbah yolunda İsmaili bir Dai olarak kabul ettiler. Bektaşiliği hakiki

tasavvuftan sıyırıp İslam'dan uzak, geniş mezhepli, Sünni İslam'a düşman bir çizgiye koydular. Alisiz Alevilik projesiyle, Aleviliği İslam dışına atmaya çalıştılar. Derin devletin, Ergenekon'un asıl sahipleri olarak karşımıza çıktılar. Şimdi Geleneksel Bektaşilik, Alevi-Bektaşileri devletine düşman eden ve ayrılıkçılığı kızıştıran Mason Bektaşilikten kurtulmaya çalışıyor. Mason Bektaşiliğin içlerine sokuşturduğu batıl unsurlardan kurtulup, Alevi-Bektaşi kültürünü özüne döndürmeye çalışıyorlar."

3. MASONLUK

Masonluk Ortaçağ'da; mesleki, felsefi ve metafizik arayışta olan ezoterik bir örgüt olarak karşımıza çıkar. Ancak günümüzde siyasi ve ekonomik çıkar ilişkilerinin ön plana çıktığı bir ayrıcalıklılar camiasına dönmüştür. Ortaçağ her yerde mabedlerin, kiliselerin çokça inşa edildiği bir dönemdi. Mason kelimesi ise işçi anlamında kullanılırdı. Çoğunlukla Ortadoğu'dan gelen ve beraberlerinde oranın kültürü ve efsanelerini de taşıyan Masonlar, mesleki ve ekonomik anlamda teşkilatlandılar. Çoğunlukla mabed inşasında çalıştıkları için, çevrelerince kutsallaştırıldılar ve imtiyaz sahibi bir zümre haline geldiler. Diğer yandan Ortaçağ'ın getirdiği baskı ortamı, gizli cemiyetlerin artmasına yol açtı. "Tapınakçılar"dan "Gül-Haç"a kadar pek çok ezoterik oluşum da yine bu dönemde görüldü. Avrupa, gizli oluşumlarla özgürlük arayışındaki insanların merkezi durumuna gelmişti. Masonlar ise, tüm bu oluşumlar arasında tanınan ve korunan bir topluluktu. Ancak diğerleri, kilise ve monarşinin öfkesini üzerlerine çektikçe; Masonların içine karışarak güvenliklerini sağladılar. Masonlara katılımlar uzun yıllar devam etti ve her gelen oluşum Mason localarının yüzünü değiştirdi (Gün & Çeliker, 1968).

3.1. Hiram Abif Efsanesi

15. ve 17. yüzyıldan kalma el yazmalarında Süleyman Tapınağı'nın yapılışında görev alan, Sur Kralı Hiram'ın oğlu Hiram'dan bahsedilir. Bir geometri ustası olan Hiram'ın hikayesi, Masonluğun üstadlık kademesine çıkıştaki ritüellerini de özetler niteliktedir: Süleyman Tapınağı'nın binasında baş yetkili olan Hiram, o kadar çok işçiye ödeme yapmak durumundaydı ki; hangilerinin çırak, hangilerinin kalfa ve hangilerinin usta olduğunu anlayabilmesi için onlara birtakım parola, sembol ve el işaretleri verdi. Ancak üç kalfa, henüz o mertebede olmadıkları halde, usta maaşı almak istedi. Parola "Yehova" idi ancak onlar bunu bilmiyordu. Hiram'ı sıkıştırıp parolayı öğrenmek isteyen bu üç kalfadan biri tapınağın kuzeyinde, biri güneyinde ve biri de doğusunda saklandı. Hiram batı kapısından girip güney kapısından çıkmak isterken, güney kapısındaki kalfa onu yakalayıp parolayı sordu. Hiram parolayı

vermeyince, başına bir çekiç darbesi aldı. Kuzey kapısına kaçan Hiram, bu kez kuzey kapısındaki kalfayla karşılaştı. Ona da parolayı vermedi ve aynı darbeyi bir daha aldı. Son olarak doğu kapısına doğru kaçan Hiram, aynı soru karşısında yine red cevabını verince son darbeyi aldı ve hayatını kaybetti. Hiram'ın cesedini karanlık çökene kadar bir taş yığınının altına saklayan bu üç kalfa, daha sonra onu bir dağa götürüp gömdüler. Bir akasya dalını da işaret olarak mezarın başına koydular. Hz. Süleyman, Hiram'ı bulamayınca dokuz ustaya onu bulma görevi verdi. Bu dokuz usta, şans eseri önce akasya dalını ardından da cesedi buldular. Ama cesedi tuttukça parçalandığını gördüler. Et kemikten ayrılıyor anlamındaki "Maşnak" kelimesini ustalık parolası olarak seçtiler. Hiram'ın öldüğünü öğrenen ve çok üzülen Hz. Süleyman, onun tapınağa getirilerek törenle gömülmesini emretti. Törene katılan ustalar, beyaz önlük ve beyaz eldivenler giyerek Hiram'ın kanına girmediklerini göstermek istediler. Hiram Abif Efsanesi, günümüz Masonları tarafından, "Tapınak artık manevi anlamda saf ve lekesiz bir şekilde inşa edilmeli" şeklinde anlamlandırılır (Naudon, 2004).

3.2. Kutsal Kase Efsanesi

Kutsal Kase Efsanesi, 1. yüzyıl başında Filistin bölgesinden Fransa'ya göç etmiş olan Maria Magdelena hakkındadır. Buna göre, Magdelena, Hristiyan alemi için kutsal olduğu düşünülen birtakım emanetlerle birlikte gelmiştir ve onun soyundan gelenler bazı sırları himaye etmekle görevli kılınmıştır. "Sang Real" (Kutsal Kase) de bu sırların en önemlisidir. İddiaya göre "Sang Real", Hz. İsa'ya ait olan kraliyet kanıdır. Hz. İsa'nın eşi Magdelana, çarmıh hadisesinden sonra kızıyla birlikte Fransa'ya gelmiş ve buradaki Yahudilere sığınmıştır. Hz. İsa'nın soyu burada devam etmiş ve kutsal aile Vizigot asilleriyle yapılan evlilikler sonucunda, Merovenj Hanedanı'na kadar ulaşmıştır. Ancak kutsal ailenin varlığı etrafında toplanan bir grup olan Catharlar ve onun gibi heretik kabul edilen diğer gruplar, Roma'nın takibatına ve katliamına uğrayacaktır. Catharlar dişil yüce bir varlığa inanırlar ve onlara göre; Tanrı'yla insan arasına kimse giremez, irfan herşeyin özüdür, iyiyle kötünün savaşı devam ederken insanda iyiliğin vücut bulması için birtakım ezoterik tecrübelerden geçilerek arınmanın gerçekleşmesi lazım gelir (Gener, 2019).

1968'de Kubbetü's-Sahra'da yapılan bir araştırmaya göre; Tapınak Şövalyeleri zamanından kalma bazı tünellere ulaşılır. Tapınakçıların bu tünelleri neden yaptığına dair birtakım tezler ileri sürülür. Bu tezlerden biri, Tapınak arazisinde kutsal

emanetler aradıkları yönündedir. “Kutsal Ahit Sandığı”, “Vaftizci Yahya’nın kesik başı”, “Hz. Süleyman’ın Gizli İlimler Kitabı” gibi kutsal emanetlerin arasında “Kutsal Kase”nin de olduğu düşünülmektedir (Çeken, 2020).

3.3. Tapınak Şövalyeleri

Kudüs 1099 yılında Haçlılarca zapt edildikten yaklaşık 20 yıl sonra, kendilerini “İsa’nın ve Süleyman Tapınağı’nın Fakir Askerleri” olarak tanımlayan askeri ve dini amaçlı bir örgüt kuruldu. Örgütün kurucu şövalyelerinden Hugh des Payens, Süleyman Tapınağı’nın altında bazı gizli bilgilerin yer aldığı el yazmalarının olduğunu öğrendi ve örgüt bunları aramaya başladı. Artık “Tapınak Şövalyeleri” olarak anılmaya başlayan tarikatın, Hasan Sabbah ve İsmailiyyeciler ile de bir araya geldiği bilinmektedir. İnanılan odur ki; Hasan Sabbah, İskenderiye Kütüphanesi’nden arda kalan bazı kadim bilgilere vakıf olmuş ve bunları Tapınakçılara da öğretmiştir. Papa’nın da kutsadığı bu tarikat, Kudüs Krallığı’nın hüküm sürdüğü dönem boyunca Doğu Akdeniz ticareti ve İpekyolu’nun kendi kontrollerindeki bölümünü yöneterek, büyük bir zenginlik elde ettiler. Selahaddin Eyyubi’nin Kudüs’ü Haçlıların elinden geri almasıyla birlikte, Müslümanlara işkence etmiş bu tarikatın mensupları idam edildi. Kaçabilenler Avrupa’ya döndü. Sahip oldukları güç ve servet, Avrupa’da da rahatsızlık uyandırdı. Üstelik sapkın inanışlı bir tarikat damgası yediklerinden, artık samimi birer Hristiyan olarak görülmüyorlardı (Kaplan, 2020).

O zamana kadar Papa’nın ve kralların bankerliğini de yapan bu şövalye tarikatı, Fransa Kralı IV. Philippe’in Tapınakçıların servetini ele geçirme ve etkinliklerine son verme gayesiyle yasaklandı. Tarikatın lideri olan Jacques de Molay’ın da aralarında olduğu şövalyeler önce tutuklandı, ardından canlı canlı yakılarak idam edildi. Kaçabilen birkaç şövalye, duvarcı ustası kılığında saklanarak isimlerini Mabeignac olarak değiştirdiler ki; bu daha sonra ustalık parolası olan “Mac-Benac”a dönüşecekti. İskoçya’ya kaçarak tarikatlarını yeniden kurdular. Gizli kalabilmek için duvarcılar (masonlar) gibi bazı işaret ve semboller kullandılar. Kendilerini “Hür ve Kabul Edilmiş Mason” olarak tanımladılar (Naudon, 2004).

Tapınakçılar dağılmış olsalar da; Haçlı zihniyeti, başka şövalye tarikatlarıyla devam etmiştir. Onlardan biri de “Rodos-Malta Şövalyeleri” ya da diğer adıyla

“Hospitalier Şövalyeleri”dir. Osmanlı ile 18. yüzyıl sonlarına kadar mücadele eden bu grubun varlığından bugün bile söz edilmektedir (Gener, 2019).

“Morals and Dogma” kitabını kaleme alan ve kendisi de 33. derece bir Mason olan Albert Pike, Tapınakçıların Süleyman Tapınağı’nı yeniden inşa ederek “Doğunun ve Batının Hakimi” olma hayalinde olduklarını, yasaklı hale geldikten sonra da Masonlar arasında gizlendiklerini yazmıştır. Zaten Mason locaları da, Süleyman Tapınağı’nın baş ustası Hiram Abif’in öldürülmesi ve bu suikastın açığa çıkmasını sağlayan üstadlara atfen; kendilerini kadim gerçeklerin muhafızı olarak tanımlamaktadır. Hiram’ın öcünü alan Süleyman gibi, üstadları Jacques de Molay’ın öcünü alan bu oluşum, Fransız İhtilali’ne giden yolda aktif bir rol sergilemiş ve dünyanın pek çok ülkesinde teşkilatlanmıştır (Çeken, 2020).

3.4. Gildeler

Haçlı Seferleri sırasında orduya eşlik eden “Gildeler”, yol ve köprü yapımı gibi inşaat işlerinden sorumlu manastır mensuplarıdır. Gildelerin kökeni Roma dönemine dayanmaktadır. Romalılar kale, tapınak, yol, köprü vb. yapıları inşa etmeyi Etrüsklerden öğrenmişlerdi. Bunun gibi bilgiler Etrüsklü rahiplerce saklanırdı. Hatta bu rahiplere “Köprü Yapan” anlamında “Pontifex” denirdi. Bu ünvan daha sonra kilise tarafından da kullanılmıştır (Kaplan, 2020).

Gildeler, sefer sırasında Rum Ortodoks Collegiaları, Türk Ahileri ve sonrasında İsmaili Fütüvvet Teşkilatı ile de bir araya gelme fırsatı bulur. Tapınak Şövalyeleri sayesinde özellikle İsmaili gruplarla etkileşim fırsatı bulan Gildeler, gizli doktrinlerini ileri bir safhaya taşırmışlar; Avrupa’ya döndüklerinde, benzer kardeşlik teşkilatlarına ilham vermişlerdir. Üç aşamalı sistemleri; Discipuli (Çırak), Formuli (Kalfa) ve Magistri (Üstad) şeklinde olup Londra’da kurulan ilk Mason oluşumunun çekirdeği bu gruptur (Gener, 2019).

3.5. Gül-Haç (Rose-Croix)

1378’de Almanya’da doğan Christian Rosecroix’in fikirleri üzerine, 1570’de Almanya’da simyacı bilim insanlarınca kuruldu. Kökeninde Kabalacıların ve Kudüs’ten kaçan şövalyelerin izlerinin olduğu tarikatın 1614’te yayımladığı Fama Fraternitatis Manifestosu; onların Hermesçi, İsmaili ve İhvan-ı Safa gibi kardeşlik örgütlerinden de etkinlendiklerini göstermektedir. Tarikata adını veren Rosecroix; Kudüs’e bir Töton şövalyesiyle birlikte gitmiş, doğuda aldığı simya ve okült

eğitimini Avrupa'ya taşımış, burada pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Arapça kaleme aldığı "Liber Mundi" adlı eserinde; Yaradılış hikayesini büyü ve semboller yoluyla anlatır. Manifesto; Gül-Haç Tarikatı'nın, Rönesans ezoterizminin devamı olduğu ve sahip olduğu gizli bilgilerin yeni bir çağ açacak nitelikte olduğu iddiasındadır. 16. yüzyılın en önemli simyagerlerinden olan Paracelsus, Gül-Haç liderlerinden olmakla birlikte Martin Luther'in çağdaşıydı (Gener, 2019). Paracelsus'a göre: "İnsan, onu hem yeryüzü hem de gökyüzüyle bağlantı halinde tutan özel bir maddeden yaratılmıştır. Her insan kendi içinde bir evrendir ve diğer evrenlerle etkileşim halindedir. İnsanın Tanrı'dan aldığı kutsal görevi ise, dünyayı tekamül ettirmektir. Simya, gerçek anlamda insan ruhunun dönüşümüdür." (Halis, 2020).

Martin Luther'in öncülüğünde gerçekleşen reformcu hareketleri destekleyen Gül-Haç üyelerine, Kıta Avrupası'ndaki dini kuruluşlarca saldırılar başlayınca; sapkınlık ve büyücülükle suçlanarak tutuklanmaları istenmiştir. Bunun üzerine Tapınakçıların yaptığı gibi onlar da Masonlara katıldılar (Gener, 2019). Gül-Haç ve Mason öğretileri ve hedefleri, öylesine iç içe geçmiştir ki; zamanla bu oluşum Masonluğun bünyesine dahil olmuştur (Gener, 2019).

3.6. Modern Masonluğun Kuruluşu

"Hür Mason" kelimesi, ilk olarak 1376'da Londra'da yayımlanan bir belgede geçer ve bu terim, taş ustası ya da duvarcı ustası anlamına gelir. "Loca" ise 1278'de karşımıza çıkan bir kelimedir ve yapı ustalarının bir arada bulundukları mekanı ifade eder. 16. ve 17. yüzyıllarda İskoçya ve İngiltere'de, duvarcı ustalarının localarına, inşaat işinde olmayan kimseler de kabul edildi. Onlar bu sebeple İskoçya'da "Centilmen Masonlar", İngiltere'de ise "Kabul Edilmiş Masonlar" olarak anıldı. Mason öğretisinde, biri İngilizlere diğeri İskoçlara ait olmak üzere iki ayrı silsile gelişti. Bunların kendine has gelenekleri, 17. ve 18. yüzyıl itibariyle değiştirilerek günümüz Masonluğu oluştu (Reinalter, 2017).

1717 yılında İngiltere Büyük Locası'nın kurulmasıyla birlikte doğan günümüz Masonluğu, 1723 yılında yayımladığı "Anderson Yasaları" adını verdikleri bir tüzük oluşturdu. Bu tüzükte, Tanrı'nın Hz. Adem'e ve Büyük Tufan'dan sonra Hz. Nuh'a bildirdiği yedi büyük hüküm de yer aldı. Eski Ahit'te adı geçen kimseleri de barındıran tarihçe, sembolik gizemlerle ve efsanelerle doludur. Operatif Masonluk denilen eski duvarcı ustalığının sembolleri üzerinden geliştirilen Spekülatif

Masonluk, Modern Masonluk olarak da tanımlanabilir. Gizli bir kabul töreniyle dahil olunan bu sistemde, gizli bilgilerin verildiği bir gelenek söz konusudur. (Naudon, 2004).

3.7. Masonluğun Türk Topraklarına Gelişi

1090 tarihinde İstanbul'da (o zamanki adıyla Constantinople) batı ezoterizmine ait "Doğu Biraderleri" adıyla bir örgüt kurulmuştur. Çok fazla bilgi sahibi olmadığımız bu örgütün Tapınakçılarla ve Masonlarla ilişkisi olduğu ve İstanbul'un önce Haçlılar daha sonra Türkler tarafından fethedilmesinde katkıları olduğu tartışma konusudur. Örgütün Osmanlı devrinde de faaliyetlerini sürdürdüğü söylenebilir. Hatta Tapınakçıların da örgütlerini Constantinople şehrinde kurmaya çalıştıkları üzerine bazı kaynaklar mevcuttur. Masonların ise, geçmişi Sultan III. Ahmet dönemine kadar giden bir dönemde ilk yabancı locayı Galata'da Arap Camii civarında bir yerde açarak Osmanlı topraklarına geldiklerini bilinir. Bunun dışında başka localar da kurulmuştur. 1850'ler itibariyle, o zamana kadar Osmanlı gayrimüslim tebaanın dahil olduğu Mason topluluğuna, Müslüman Türkler de katılmaya başlamıştır. Ayrıca İstanbul dışındaki şehirlerde de özellikle Ermenilere ait locaların varlığı söz konusudur. Türkiye'de gerçek anlamda aktif olarak Masonluğun 1909'dan sonra faaliyet gösterdiği görülür. II. Meşrutiyet dönemi, Sebottendorf'un da ülkemize geldiği dönemdir. Bu dönemde; hem yabancıların kendi obediyanslarına bağlı locaları, hem de bazı istekli kişilerin müstakil locaları vardır. Türkiye'de locaların bir araya gelerek büyük bir loca oluşturması yerine, önce büyük bir loca kurulmuş daha sonra bu locaya bağlı başka localar oluşturulmuştur. Ancak bu durum pek çok yabancı Mason localarınca düzensiz kabul edilmiştir (Altunay, 2020).

3.8. Masonluk Üzerine Yapılan Değerlendirmeler

Masonluk gibi ezoterik oluşumlar, her zaman merak duygusu uyandırırlar ve bu durum çoğunlukla spekülasyonlara neden olur. Masonluğun asıl gayesini düşmanca bulan ve bu konuda araştırmalar yapan bazı yayınlar mevcuttur. Bunlardan en bilineni "Bilimsel Araştırma Grubu"nun çıkardığı "Masonluk ve Kapitalizm" kitabıdır (Göktepe, 2019). "Masonluk ve Kapitalizm" (1992) kitabı; Masonluğun, Siyonizm'in emir komuta zincirinin bir parçası olduğundan, kullandığı semboller ve ritüellerle Kabalistik bir resim verdiğinden bahseder. Ayrıca basın-yayın, içki-uyuşturucu, anarşi-terör, savaş gibi silahlarla dünyayı kontrol altında tutmaya

çalıştıkları iddiasındadır. Hitler'in bile bu uğurda Yahudilerce finanse edildiğiyle ilgili birtakım bilgiler paylaşırlar. Kitapta; II. Dünya Savaşı'nda katliama uğrayanların aslında Musevi Hazar Türkleri olduğu söylenir. Seçkin kabul edilen bilim insanı veya zengin Yahudiler ise, Amerika ve Rusya gibi başka ülkelere gönderilmiştir. Zira Tevrat'a göre, Yahudilerin "vadedilmiş topraklara" dönmeleri gerekir. Onları göçe ikna etmenin yolu da Yahudi kontrollü bir Anti-Semitizm hareketidir.

Öte yandan; Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Locası Resmi Yayın Organı "Tesviye Dergisi"nin (2004) 60. Sayısı, bu konudaki ithamları kesin bir dille reddeder. Siyonizm'in temellerinin, kendilerinden 250 yıl sonra atıldığı gerekçesiyle, aralarında bir bağ olamayacağını savunur. Kaldı ki; başlarda Hristiyan localara Yahudilerin alınmadığı, zaman içerisinde (özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra) localara kabul edildiklerini belirtir. Süleyman Mabedi ve Tevrat'tan alıntıların yer aldığı birtakım sembollerin Mason localarında kullanıldığı kabul edilir ancak bu durum Siyonizm'e hizmet edildiği anlamına gelmez diye de ekler. Masonluğun dünyada itibarı olan bir oluşum olduğundan bahisle, üzerinde hiçbir otoritenin olmadığını vurgular.

Aytunç Altındal "Gül ve Haç Kardeşliği" (2017) kitabında, şövalye tarikatları ve Masonluk gibi oluşumlardaki sırrın aslında olmadığını, bunun gizem ve güç yaratmak adına kurgulanmış bir propaganda olduğunu belirtir. "Onların amacı sadece diğerlerini yönetebilmek adına, seçkin bir zümre görüntüsü vermektir" der.

4. BEKTAŞİLİK

12. ve 13. yüzyıllarda Moğol istilasından kaçarak Anadolu'ya yerleşen Türkmen grupları incelendiğinde, gayri sünni yapıdaki heterodoks unsurlar oldukları görülür. Konar göçer yaşam tarzında; beş vakit namaz gibi onları zorlayacak, anlaması güç, sünni kaideler yerine Türk mutasavvıflarınca kendi kültürlerine, gelenek ve göreneklerine uyarlanan daha basit ve mistik bir İslam anlayışıyla geliştiler. Bu anlayış, İslam'ın temel kaidelerini yerine getirme konusunda onları mecbur etmiyordu. Kin ve nefretten uzak, insan sevgisi, hoşgörü, kardeşlik gibi kavramlarla yoğrulmuş bu dünya görüşü, kutsal kitapların getirdiği sistemin ötesinde insan ve doğa merkezliydi. Bu dönem Türkmen gruplarında iki tip insan söz konusuydu. Bir grup gaza ederek ülkeler fethederken, diğer grup onlara ahlaki öğretiler telkin ederdi (Tokalak, 2017).

Osmanlı İmparatorluğu, henüz kuruluş dönemindeyken Anadolu'ya gerçekleşen derviş akınlarını desteklemiş; onlara birtakım ayrıcalıklar, haklar ve topraklar bağışlayarak iskan faaliyetlerini teşvik etmiştir. Ömer Lütfü Barkan'ın (2014) "Kolonizatör Türk Dervişleri" diye tanımladığı bu gruplar, iskan oldukları bölgelerde zaviyelerini tesis etmiş, zaman içerisinde şeyhlik vazifesi de bir devlet görevine dönüşmüştür. Fuad Köprülü'nün (1991) ise, "İslam Şövalyeliği" olarak gördüğü bu fütüvvet zümreleri, 13. yüzyıl başlarında kısmen dini-tasavvufi kısmen de kahramanlık geleneğinden esinlenmiş manevi bir nizam sergiliyordu.

"Turuk-u Aliyye" (Yüce Tarikatlar) olarak ifade edilen on iki büyük tarikat içerisinde; 13. yüzyılda Hacı Bektaş-ı Veli'nin oluşturduğu, Anadolu'da bir kült hareket olarak görülen Bektaşilik de kabul edilir. Hacı Bektaş-ı Veli, tarikata ismini vermekle birlikte, kurucu değil pir addedilir. Bektaşiliği tarikat olarak teşkilatlandıran ise 15. yüzyılın başında II. Bayezid'in girişimiyle Dimetoka'dan davet edilen Balım Sultan olur. 15. yüzyılın sonlarında kaleme alındığı düşünülen ve tarikatın ana metni kabul edilen Vilayetname-i Hacı Bektaş-ı Veli'nin çizdiği resme bakarak, gayri sünni bir tarikat olduğu değerlendirmesi yapılabilir (Ocak, 2015).

Evliya Çelebi'nin Hacı Bektaş-ı Veli'nin Orhan Gazi ile görüşmesi veya Yeniçeri Ocağı'nın kuruluşundaki rolü üzerine rivayet ettiği görüşlerinin (Evliya Çelebi), tarihi bir kaynağı yoktur. Ancak Osmanlı'nın kuruluşunda Hacı Bektaş mensuplarının bulunduğu bilinmektedir. Babailiğin devamı niteliğindeki bu tarikat, önceleri dikkat çekici bir önem arzetmezken, heterodoks zümreleri aynı potada eritip bünyesine aldıktan sonra senkretik bir hal alıp, aynı mahiyetteki zümrelerin ortak paydası haline geldi. Bu sebeple Osmanlı Devleti, kuruluşunda Bektaşiliğe olduğundan daha büyük bir önem isnad etmiştir (Köprülü, 1991).

15. ve 16. yüzyıllarda özellikle Yeniçeri Ocağı'nda manevi bir kült vasfı kazanarak dini ve siyasi anlamda büyük bir nüfuza sahip oldu. Balkanlara geçerek Arnavutluk'a kadar uzanan bir coğrafyada kurduğu tekkelerle, Balkanların İslamlaşmasında büyük rol oynadı. 19. yüzyılda II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'yla birlikte kapatıldı, Abdülaziz döneminde yeniden açıldı ve son olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin tarikatların kaldırılmasına yönelik kararının ardından yeniden kapatıldı (Barthold, 1984).

4.1. Hacı Bektaş-ı Veli'nin Hayatı

Tarikatın kökenindeki isim olan Hacı Bektaş-ı Veli hakkındaki bilgilere çoğunlukla menkıbeler üzerinden ulaşılmıştır. Onun menkıbeler çerçevesince yazılmış yaşamı, Vilayetname-i Hacı Bektaş-ı Veli'de anlatılır. Hayattayken yazılmış olmamasına rağmen Bektaşilerce kabul görür ve her tekkede bir kopyası bulunur (Melikoff, 2010).

1200'lerin başında Horasan'ın Nişabur bölgesinde dünyaya geldiği düşünülen Bektaş'ın babasının İmam Musa Kazım soyundan Seyyid Muhammed b. Musa es-Sani, annesinin ise Şeyh Ahmed adında bir bilginin kızı Hatem Hatun olduğu belirtilir. Lokman Perende'den Hoca Ahmed Yesevi yolunda dersler aldı. Vilayetname yazarına göre, Lokman Perende bir ders sırasında gösterdiği bir keramet sonucunda ona "Hünkar", hac sırasında gösterdiği bir keramet sonucunda da "Hacı" ünvanlarını verdi. Tasavvufi eğitiminin ardından Hacı Bektaş-ı Veli, halife olarak önce Bedahşan'a, oradan da Anadolu'ya geldi. Vilayetname yazarı, onun, kutsal topraklar üzerinden; doğrudan Suluca Karahöyük'e yerleştiği görüşündedir. Burada onu İdris Hoca'nın eşi Fatma Bacı karşıladı (Şahin, 2020).

Hayatı hakkında en geçerli bilgi kaynaklarından biri olarak görülen Aşıkpaşazade, Osmanoğulları'nın Tarihi'ni konu alan ve günümüz diline çevrilen eserinde; Horasan'dan gelen Hacı Bektaş'ın, kardeşi Menteş ile birlikte Baba İlyas'ın müridleri olduğunu söylemiştir. Menteş, Babai İsyanı'nda öldürülünce; Bektaş, Suluca Karahöyük'e sığındı (Aşıkpaşazade, 2003). Bu isyan; Rum erenleri ve Horasan erenlerinin beraber katıldıkları batını bir hareket olarak değerlendirilmektedir (Tunaşar, 2020).

Ahmet Yaşar Ocak (2018), Osmanlı tahrir defterleri üzerinde yapılan bir araştırma neticesinde Hacı Bektaş-ı Veli'nin Bektaşlu adında bir Türkmen aşiretinin başında olduğunu belirtir. Bir Türkmen şeyhi olarak bağlı olduğu topluluğa mürşitlik yaparken diğer taraftan bölgedeki Hristiyan ahaliye ve Şaman Moğol unsurlara da yol göstermiştir. Bu minvalde, halifelerini Anadolu'nun dört bir yanına gönderen Hacı Bektaş-ı Veli, bu faaliyetleri heterodoks bir İslam anlayışıyla geniş bir hoşgörü yöntemiyle gerçekleştirmiştir. Oldukça başarılı olmuş olacak ki, Hristiyanlar tarafından çok sevilerek Aziz Charalambos ismiyle kutsanmıştır. Rivayete göre; Hacı Bektaş-ı Veli, Aziz Charalambos Tapınağı'nın yıkılmak üzere olan duvarını eli ile durdurmuştur. Bu tapınak kutsaldır çünkü İdris Peygamber'in evi kabul edilir (Tunaşar, 2020).

Menkıbeler üzerinden bir değerlendirme yapılacak olursa Hacı Bektaş-ı Veli ile ilgili en az iki değişik karakter karşımıza çıkmaktadır: İlk olarak; Haydari/Kalenderi meşrepte, İslami prensipleri çok dikkate almayan, biraz Şaman biraz Şii bir Türkmen şeyhi. İkinci olarak ise; sünni geleneğe göre hareket eden, Yeseviyye çizgisinde bir Vefai şeyhi (Kara, 2021).

1271'de Suluca Karahöyük'te vefat eden Hacı Bektaş-ı Veli, bugün tekkesinin bulunduğu yere defnedilmiştir. Yaşamı hakkındaki belirsizlik nedeniyle; o bölgede ne derece etkin bir şeyh olduğu muğlaktır. Aslında kalabalık bir mürit kitlesine hitap etmediği, hatta yaşadığı dönemde çok bilinen bir kişilik olmadığı; dahası bu sebeple, onun tek müridinin, evinde misafir olarak kaldığı Fatma Bacı, nam-ı diğer Kadıncık Ana olduğu söylenir (Şahin, 2020).

4.2. Proto-Bektaşiler

Vilayetname'de, Hacı Bektaş-ı Veli'nin beş halifesi olduğundan söz edilir. Fakat bunların arasında özellikle Kadıncık Ana dikkat çeker. Kadıncık Ana'nın

müridi Abdal Musa ise, Bektaşilik tarikatını ilk oluşturan kişi sayılır (Şahin, 2020). Aşıkpaşazade'ye göre; Anadolu'ya gelen derviş zümreleri Gaziyan-ı Rum, Ahiyan-ı Rum, Abdalan-ı Rum ve Bacıyan-ı Rum olmak üzere dört gruptur. Hacı Bektaş-ı Veli'nin bunların arasından Bacıyan-ı Rum'u seçtiği ve sırrını Kadıncık Ana'ya teslim ettiği anlaşılır. Abdal Musa, Kadıncık Ana'nın muhibbi olarak Hacı Bektaş'ın mezarının olduğu yerde günlerce kalmıştır (Aşıkpaşazade, 2003). Abdal Musa Vilayetnamesi'ne göre; Abdal Musa'ya Hacı Bektaş-ı Veli'den üç emanet kaldığı bilinmektedir: "Sarı alem, mermer çerağ, yeşil ferman". Yine bu vilayetnameye göre; Hacı Bektaş-ı Veli, kendisine gönül verenlerin Abdal Musa'yı takip etmelerini istemiştir. Abdal Musa Hacı Bektaş-ı Veli adına türbe, tekke, fırın ve mutfak yaptırmıştır (Güzel, 1999). Bu bilgiler doğru kabul edilirse; Abdal Musa'nın, Hacı Bektaş-ı Veli'nin vefatının ardından posta oturan Kadıncık Ana'dan Hacı Bektaş yolunu öğrendiği, Kadıncık Ana'nın vefatının ardından da postnişin olarak erken dönem Bektaşiliğinin temellerini attığı söylenebilir. Bir zaman sonra dervişleriyle Bursa'nın Fethi'ne katılan Abdal Musa'nın, fetih sırasında ve sonrasında Bursa'da yaşadığı dönemde, Bektaşilik propagandası yapması ve bu propagandanın yeniçeriler arasında taraftar bulması oldukça muhtemeldir. Ancak fetih sırasında Abdal Musa ile yeniçerilerin giydiği başlığın aynı olması, kimin kimi etkilediği hakkında bir tartışma konusudur. Bilinmeyen bir sebeple Bursa'dan ayrılıp Teke bölgesine yerleşen ve buradaki tekkede Kaygusuz Abdal'ı yetiştiren Abdal Musa'nın ölüm tarihi kesin olarak tespit edilememiştir (Şahin, 2020).

Haşim Şahin, Aktüel Tarih Dergisi 4. sayısında; "Proto-Bektaşilerin Serencamı" adlı makalesinde Balım Sultan'dan önce Hacı Bektaş-ı Veli yoluna intisap etmiş derviş zümresinden bahisle; Vilayetname-i Hacı Bektaş-ı Veli ve Saltukname'de, Karaca Ahmed'in bu tarikat ile bağlantısına değinildiğini ifade eder. Bu iki eserde, Hacı Bektaş-ı Veli'yle Karaca Ahmed'in görüşmeleri, doğaüstü güçlere sahip olmaları ve yırtıcı hayvanları kontrol altına alabilmeleri gibi şamanik öğelerin vurgulandığı menkıbeler yer almaktadır. Karaca Ahmed, Fatma Bacı (Kadıncık Ana)'nın işaretiyle; yanında bulunan dervişlere Hacı Bektaş-ı Veli'nin Anadolu'ya geldiğini ve Suluca Karahöyük'e yerleştiğini bildirmiş; o da bazı mucizelerine şahit olarak yanına giderek Hacı Bektaş-ı Veli'ye biat etmiştir.

Bektaşi geleneğinin önemli isimlerinden biri de, Baba İlyas müritlerinden bir Vefai şeyhi olan Geyikli Baba'dır. Bursa'nın Fethi'nde ulu bir geyiğe binerek Orhan

Gazi'ye yardıma gelen Geyikli Baba'ya, İnegöl'de bir mekan tahsis edilmiş ve ölünceye dek burada himaye edilmiştir. Geyikli Baba üzerinden, dönemin derviş-sultan ilişkisinin ne derece önem arz ettiği görülebilir (Gündoğdu, 2007).

4.3. Bektaşi Tarikatı'nın Teşkilatlanması ve Yeniçerilerle Olan İlişkisi

Orhan Gazi devletin askeri yapısını şekillendirirken daha ziyade Ahilerden faydalandı. Sultan I. Murad'ın bizzat kendisi bir Ahi şeyhiydi ve Yeniçeri Ocağı kurulurken askere Ahi başlığı olan beyaz börkü giydirdi. 15. yüzyıl itibariyle Ahiler silsilelerini Hacı Bektaş-ı Veli'ye bağlamaya başlayınca, Bektaşilerin yeniçerilerle olan ilişkisi arttı. 16. yüzyıl başlarında II. Bayezid'in Hacı Bektaş-ı Veli tekkesinin başına Balım Sultan'ı getirmesi, tarikatın daha teşkilatlı bir hal almasını sağladı (Maden, 2015).

II. Bayezid'in bu hamlesi, okuma yazması olmayan konar göçer Türkmenlerin devlet eliyle eğitilmesini ve Anadolu'nun dini açıdan geliştirilmesini hedefledi. Bu arada Yeniçerilerin Bektaşilerle olan ilişkisi de, yine devlet eliyle gerçekleşmiş oldu. Osmanlı tarihçileri bu dönemde tarikatı, Yesevi-Nakşi çizgide değerlendirmiştir (Arslan, 1988).

Tarikatın ikinci Pir'i kabul edilen Balım Sultan'ın tahrir defterlerindeki kayıtlarca da belgelenen silsilesi, Kadıncık Ana'ya uzanmaktadır. Hacı Bektaş-ı Veli Vilayetnamesi'nde; Hacı Bektaş-ı Veli, çocuğu olmamasına rağmen halefliği, onun şeyhliğini herkesten evvel tanıyan ve biat eden Kadıncık Ana'nın çocuklarına devretmiştir (Faroqhi, 2017).

Bir süre sultanların himayesi altında bulunan Bektaşilerin, cemaat dışı inanç biçimleri ve bilhassa Şiilere sempatiyle yaklaşmaları, merkezin şüpheli bakışlarını üzerlerine çekti. Kendi gelenek ve anlayışlarına göre dini bir hayat yaşayan Türkmen boylarının, kaidelere sıkı sıkıya bağlı şehirli ulemanın baskılarından bunalmaları, bu duruma tepki göstermelerine sebep oldu. Açığa çıkan dışlanmışlık duygusu, onları haksızlıklara karşı daha da hassaslaştırdı. 16. yüzyılda Safevilere bağlı bazı ayaklanmalar, Osmanlı tarafından şiddetle cezalandırılınca; Osmanlılar onlar için artık İmam Hüseyin'in katili Yezid'i sembolize eder hale geldi. Merkezi yönetime karşı gerçekleştirilen sosyoekonomik ve politik nitelikli ayaklanmalara Bektaşilerin de bir şekilde dahil olduğu söylenmiştir (Gündoğdu, 2007). Fığlalı (1994), bir kesimin Şah İsmail-Yavuz Sultan Selim çatışması üzerinden dini bir ayrışma

yaratmaya çalıştığından bahseder. Ancak o da, bu konunun dini sebeplerle değil sosyoekonomik nedenlerden kaynaklandığını vurgular. Kaldı ki, dini nitelikli olsaydı; çoğu Türkmen aşiretinin neden Şah İsmail'e karşı Yavuz'un yanında savaştığı sorusunu sorar.

Anadolu'daki Kızılbaşların Bektaşi tekkelerine sızmaları, devletin bu konuda teyakkuza geçmesine neden oldu. Osmanlı klasik dönem resmi evrakları incelendiğinde "Kızılbaş" teriminin ilk olarak II. Bayezid tarafından kullanıldığını ve "Kızılbaş" dendiği zaman ya İran'la politik ilişki içinde bulunan herkesin ya da toplumda infial yaratabilecek dini nitelikli hareketlerin ve zümrelerin kastedildiği görülmektedir. Aslında kastedilen Bektaşiler değildir (Gündoğdu, 2007). Yavuz Sultan Selim'in akıllıca bir hareketle; Balım Sultan'ın teşkilatlandırdığı bu tarikatla iyi geçinerek, Doğu Anadolu Alevilerinin (Kızılbaşların değil) Şah İsmail'in yanında yer almalarını engellediği sonucunu çıkarabiliriz (Dierl, 1991).

Kanuni dönemine gelindiğinde Bektaşilerin desteğini sağlamak adına onlara geniş ayrıcalıklar verildi. Yine de Bektaşilere karşı teyakkuzunu devam ettirerek, Batıni-Şii hareketlere karşı Nakşilerden faydalanıldı. İlişkiler zaman zaman sarsılsa da devlet, Hacı Bektaş-ı Veli'nin anısına saygıyla yaklaşmıştır. Tarikat de, devletle olan ilişkisini muhafaza etmiştir. Tarikatın bu ilişkiyi tekke üzerinden değil de, çoğunlukla Yeniçeri Ocağı'ndaki örgütlenmesi üzerinden sürdürdüğü anlaşılır (Gündoğdu, 2007).

4.4. Yeniçeri Ocağı ile Birlikte Bektaşi Tekkelerinin Kapatılması

Yeniçeri Ocağı'nın 15. yüzyılda resmi olarak tarikata bağlandı. Önceleri devletin bir kurumu olarak devlet yanlısı olan yeniçeriler, zaman içerisinde dengeler değiştikçe aleyhte faaliyetlerin içinde yer aldı. Bektaşiler, ocak ve saltanat arasındaki mücadelelerde ocağın tarafını tuttu. Yeniçeri-Bektaşi birlikteliği 18. yüzyılda ortak bir tutum arz etmiştir. Kazan kaldırmayı artık bir gelenek haline getiren yeniçerilerin, Bektaşi babalarının tesirinde oldukları söylenmektedir (Gündoğdu, 2007).

Yeniçerilerin isyanları ve askeri disiplinlerinin bozulması sonucu zaferlerin azalmasında, Bektaşiler de sorumlu tutuldu. 1826 yılına gelindiğinde Eşkinci Ocağı bahanesiyle çıkan isyan, ocağın kaldırılmasıyla son buldu. II. Mahmud, Bektaşi Tarikatı'nın durumunun mütaalası için bir meşveret meclisi toplanmasını emretti. Bektaşi Tarikatı'nı temsilen kimsenin katılmadığı toplantı sonucunda, Bektaşilerin

dine mugayir davranışları ve yeniçerilerin etki altında kaldıkları gerekçesiyle, tekkeleri kapatıldı (Maden, 2017).

1826 sonrasında devlet, Bektaşileri denetleyebilmek için sünnileştirme çalışmaları başlattı. Onları ilmiye sınıfının yoğun olduğu bölgelere sürdü. Halk nezdinde tepki çekmemek ve kapatılma olayının haklı bir gerekçeyle gerçekleştiğini göstermek için faaliyetlerde bulunuldu. Rivayetler üzerinden, haklarında kimi zaman iftiraya varan yazılar kaleme alınarak karalama kampanyası başlatıldı. Öte yandan tekkelerine başta başka tarikatların şeyhleri atandı. Önemli tekkeler Nakşi şeyhlerinin kontrolü altına alındı. Kimi tekkeler ise, zikir ve ayinlerini Nakşi usulünde gerçekleştirmeleri koşuluyla tekkeden birinin yönetimine bırakıldı. Ancak bu propaganda ve sünnileştirme çalışması başarılı olmadı. Zira Bektaşiler kılık kıyafet değişikliğine gitmek gibi bazı önlemler aldılar. Ayrıca takibata uğramamak için de "Tarik-i Nazenin" dedikleri bir yol tuttular. Bu sayede çok az fire verdiler. Sürgüne gönderilenler ise, Nakşiliğe geçmiş görünerek geri döndü. Bektaşiler, II. Mahmud'u hep lanetle andılar (Maden, 2017).

4.5. Bektaşi Tekkelerinin Yeniden Açılması

Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasının ardından doğan boşlukta iç ve dış düşmanların kıskacına giren Osmanlı Devleti, Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya yenildi. Bektaşi kaynaklarına göre, Mehmed Ali Paşa bir Bektaşi'ydi. Devletine sadık, verilen görevleri başarıyla yerine getiren bir valinin, Yeniçeri Ocağı ve Bektaşi tekkelerinin kapatılmasının ardından devletinin üzerine yürümesi; bu iddiayı kanıtlar niteliktedir. Buna benzer pek çok etken ve tabii ki Bektaşi vatandaşların devlete kırgın oluşları hasebiyle, milliyetçiliği ile tanınan Sultan Abdülaziz tarafından, Bektaşilere iade-i itibarlarının teslim edilerek tekkelerini yeniden tesis etmeleri sağlandı. II. Abdülhamid dönemi ise, İslami etkinliklerin ivme kazandığı bir dönemdi. Sultanın, Balkan coğrafyasında özellikle Arnavutluk'ta, Bektaşilerin halkı dine ve devlete bağlaması yönünde bir amacı olduğu varsayılabilir. Ancak devletin II. Mahmud zamanında yaşananları telafi etme çabaları, Bektaşiler nazarında pek de karşılık bulmadı (Sezgin, 1990).

4.6. Bektaşilik Üzerine Yapılan Değerlendirmeler

Ocak (1983); Türklerin İslamiyet'le tanışmadan önce sahip oldukları inanç ve düşünce sisteminin, tarihsel açıdan bir sıralamadan geçirilirse; atalar kültü ve tabiat

kültlerinden Gök Tanrı kültüne uzanan şamanik unsurların öncelikle dikkat çektiğini söyler ve ekler: Yaşadıkları geniş coğrafya da göz önünde bulundurulduğunda; Budist Çin'den Zerdüşt İran'a, Maniheizm ve Mazdeizm ile de karşılaştıkları görülür. Ancak en büyük etkiyi İslamiyet'ten alırlar. Anadolu'ya yerleşmelerinin ardından, putperest ve Hristiyan unsurlarla da temas ederler. Bektaşi menakıbnamelerinde, tüm bu unsurların kalıntılarına rastlanır.

Melikoff'a (2019) göre; Bektaşilik senkretizmi tahlil edildiğinde, öncelikle sufi ve on iki imam temelli Şii görüntüsünün ardında; beden göçü, tenasüh, Ali'nin tanrısallığı gibi Şii inançların dahli ve Hurufiliğin Yahudilik kökenli kabalistik doktrini açığa çıkar. Bektaşiliğin kendi bünyesine kattığı "Hızır" gibi bazı Hristiyan azizlerin kutsanışı, özellikle Balkan topraklarında yaygın biçimde görülmektedir. Hristiyanlar ve Bektaşilerce ziyaret edilen ortak mabedler de bulunmaktadır.

Öte yandan; Hacı Bektaş-ı Veli'nin aslında sünni bir mutasavvıf olduğunu savunanlar, Makalat adlı eserini kaynak gösterirler. Tasavvufa yeni başlayanlar için bir başucu kitabı niteliği taşıyan eser üzerinde en ayrıntılı çalışmayı Esat Coşan yapmıştır. Eserin içerik analizini yapan ancak eleştirisine girmeyen Esad Coşan, Hacı Bektaş-ı Veli'yi sünni çizgide bir ilim insanı ve mutasavvıf olarak yorumlamıştır. Bu eserin Hacı Bektaş-ı Veli'ye ait olup olmadığı tarihi olarak henüz belgelenmemiştir. Ona mal edilen diğer risaleler için de durum böyledir (Ocak, 2018).

5. İTTİHAD-TERAKKİ CEMİYETİ

Sultan II. Abdülhamid, Masonluk gibi komplocu olarak nitelendirdiği oluşumlara karşı bir duruş sergilemekteydi. Ona göre, bir kimse Mason olmaya karar vermişse sonuçlarına da katlanmalıydı. O dönemde Selanik, belli başlı Mason localarına ev sahipliği yapıyordu. Bu localar da genel olarak İtalyan Büyük Locası'na bağlı hareket ediyordu (Hülagü, 2021).

19. yüzyıl itibariyle Sultan II. Abdülhamid'e karşı gerçekleşen isyan hareketi, Selanik gibi merkezden uzak ancak konumu nedeniyle Batı'ya yakın bir şehirde örgütlendi. Bu isyanda başı çeken oluşum ise mason locaları ve İslami tarikatlardan beslenen İttihad-Terakki Cemiyeti'ydi. İttihad-Terakki ile yakın ilişki halinde olan tarikatlara bakıldığında; Mevlevi, Bektaşi ve Melami unsurlar görülmektedir. Öte yandan İttihad-Terakki'nin kuruluşu ile birlikte Sabetaycıların da siyasi anlamda daha belirgin hale geldikleri aşikardır. Bu durum özellikle İttihad-Terakki'nin 1908 sonrasında, Selanik'te ciddi bir nüfusa sahip olan Yahudi ve Sabetay cemaatlerinin desteğiyle iktidara gelmesinden anlaşılır. İlginç olan Sabetaycıların da Masonluk ve Melamilik gibi oluşumlara yönelmesidir. (Zorlu, 1999).

Selanik'in kozmopolit dünyasında, farklı zümreleri ortak paydada bir araya getiren faktör, Abdülhamid'in istibdat yönetimine karşı oluşan muhalefet olarak görülse de; içinde bulundukları ezoterik yapılar arasında aynı ya da benzer unsurların bulunması da bir diğer sebep olarak değerlendirilebilir.

Keza İslami batıni oluşumlar incelendiğinde, Kabala ile aralarında ilginç benzerlikler tespit edilir. Yahudi mistisizminde karşımıza çıkan Kabalistik hesaplamalar ve manevi bir kurtarıcı inancı, buna örnek verilebilir (Zorlu, 1999).

5.1. İttihad-Terakki Cemiyeti ve Masonluk

Dünyadaki rakamlarla mukayese edildiğinde, 1918 yılında Osmanlı topraklarındaki Masonların sayısı oldukça sınırlıydı. Ancak bulundukları mevkilerin etkinliği göz önünde bulundurulduğunda güçlü kadrolarda yer aldıkları görüldü. Buna rağmen idarenin mutlak anlamda Masonların elinde olduğu ifadesi aşırı olur.

İttihatçıların gerçek anlamda iktidarı ele geçirmeleri, 1913 yılında Mahmud Şevket Paşa Suikastı'ndan sonra başlamış ve 1918 yılına değin beş yıl sürmüştür (Koloğlu, 2002).

Cemiyetin idaresi önceleri sivillerin kontrolündeyken, tam kontrol döneminde askeri kanadın elindeydi. Önceleri Panislamizm, daha sonra Pantürkizm akımlarının etkinliği; iktidarın tam anlamıyla İttihatçıların elinde olduğu zaman diliminde Masonluğun idealleriyle örtüşmemekteydi. Hele ki Pantürkizm, Türklerin içindeki savaşçı ruhu körüklüyor, Almanlar için savaşta Türklerin güçlü bir müttefik olarak ortaya çıkmalarını sağlıyordu. Dolayısıyla bu akım, Almanların çıkarlarına hizmet ediyordu (Kocabaş, 1991). Almanlar, Masonluk vasıtasıyla Osmanlı'nın İtilafların güdümüne geçmesinden rahatsızdı. Hatta Alman gazetecilerinin "Türkiye'de Mason olmayana hayat hakkı verilmiyormuş, bu sebeple tüm asker Mason olmuş" dedikleri vakidir (Külçe, 1948). Kedourie ise, Masonluğun Türkler üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırmacının görüşlerini özetlerken şu çıkarımda bulunur: "Masonluk, İngiliz çıkarlarını etkileyen siyasal konularda bir entrika aracı haline gelmiştir."

Akşin'e (1980) göre; Masonluğun İttihatçılar üzerinde etkisi olsa da, bir arada olmalarının asıl sebebi, İttihatçıların istibdat döneminde kendilerine güvenli bir çalışma ve teşkilatlanma ortamı bulmuş olmalarıydı. Ramsaur bu konuda Bektaşilikle de benzer bir ilişki olabileceğini söylemiştir. Rıza Tevfik ise, Talat Paşa gibi hem Mason hem de olan Bektaşi isimlerden bahsetmiştir.

İttihatçılık, bir ideolojiden çok, vatanı kurtarma güdüsüyle vuku bulmuş bir oluşumdu. Belirli bir dünya görüşü ya da sistematik bir düzenleri yoktu. Son derece pragmatik bir yaklaşımla, günü kurtarma çabası içindeydiler. Düzeni devirmiş gözükseler de, statükonun devamını sağladılar. Özgün bir ideoloji sunamamış olmalarının ardında yatan sebeplerden biri de devletin İslami unsurlarının ağırlığıydı. Bununla çatışmak, toplumla aralarına duvar örmeleri anlamına gelirdi. Öte yandan Tanzimat ile başlayan Batılılaşma hareketleri, tam anlamıyla tatbik edilmeliydi. İttihatçılar bu anlamda Masonların desteğini ve çözüm önerilerini önemsiyordu (Koloğlu, 2002).

Şerif Mardin (2019), Jön Türklerin siyasi fikir boşluğunu iki yolla kapatmaya çalıştıklarını vurgulamıştır. İlki onların, Avrupa'da tartışılan fikirlerin popülarize edilmişlerinin etkisinde kalıp büyük kuramcıların aracıları rolündeki ikincil

derecedeki düşünürlerin fikirlerini kendi fikirleriyle harmanladıklarını; ikincisi ise, uzun süre bir fikir etrafında toplanamamış olmaktan muzdarip bir şekilde ihtilalci ortamların dışında geliştirilmiş olan birtakım siyasi ve sosyal dünya görüşlerini kabul etmek durumunda kaldıklarını belirtmiştir.

1912 yılında Balkan Savaşı patlak verene kadar, Osmanlı'nın kozmopolit yapısına rağmen bir arada kalabileceği düşünülmüştü. Bunun için de; Batı'nın ortaya koyduğu eşitlik, kardeşlik ve özgürlük temalı formülün taraftarı olmak durumundaydılar. Yani din, dil, ırk farkı gözetmeksizin Masonluğun evrensel ilkelerini Osmanlı topraklarında uygulamak istediler. Ancak Batı'nın iki akımı daha vardı: Milliyetçilik ve Sosyalizm (Koloğlu, 2002).

Masonluğun insanlık, kardeşlik, hoşgörü bağlamındaki evrensel vizyonu; milliyetçilik ve sosyalizmin önünde duramadı. Osmanlıcılık akımının iflasını da beraberinde getirdi. Dolayısıyla Türkçülüğe yönelmekten başka çare yoktu.

Koloğlu (2002) Acacia Dergisi'nin Ekim 1908 70 no.lu sayısında bu konunun şu şekilde ele alındığını belirtir: "Jöntürk hareketinin ve devamındaki İttihatçılığın yayılışı, sokak propagandalarıyla kulaktan kulağa gerçekleşmiştir. Bu durumun sadece Mason localarının desteğiyle gerçekleşemeyeceği, ikinci bir aracının devrede olduğu kanısına varılıyor. Bunu dini tarikat statüsündeki bir tür Müslüman Masonluğu olarak düşünebiliriz."

Bu konuda benzer bir yorum da, İttihatçıların arasında bir Mason olan Alman asıllı Türk vatandaşı Sebottendorf'un 1924'te yayımladığı kitabında yer almıştır. Ona göre; Almanlar materyalizm ve Bolşevikliğe yönelirken Türklerin dini taassupları nedeniyle bu akıma kapılmadıkları, zira İslam dininin Hristiyanlıktan çok daha canlı bir kurum olduğu sonucunu çıkarmış ve "Türk Masonluğu" tabirini kullanmıştır.

Masonluk, prensip olarak dini reddetmez, her dine açıktır. İttihatçılar da, İslam dininin temel prensiplerinden taviz vermeden, Bektaşilik gibi diğerlerine nazaran daha hoşgörülü bir tarikattan faydalanmış olabilirler.

İttihatçılar bir yandan, dinsizlikle suçlandılar. Bu durum İttihatçıların Mason bağlantısı nedeniyle, Abdülhamid döneminin ihtilal öncesi propagandaları sayesinde olmuştu. Masonluk, Türkler tarafından dinsizlik ve küfür sayılınca halk doğal olarak onlara nefretle baktı. İstanbul'da ne kadar loca var ise, çoğunluğu gayrimüslimlerden müteşekkildi; Türkler çok azdı ve kendilerini gizlerlerdi (Kocabaş, 1991).

Bir diğer yandan, iyi bir Mason olmamakla da suçlandılar. Ancak bu durum, uluslararası arenada Masonların kendi aralarındaki çekişmelerden kaynaklanmaktaydı. Aynı ülkede bile birbirini kabul etmeyen localar vardı. Ülkelerin siyasi çıkarları bu durumda belirleyici rol oynarken, Masonluğun siyasi nitelikli bir oluşum olduğu da yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır (Koloğlu, 2002).

İttihatçılar, Masonluğun Osmanlı'daki azınlıkların çıkarları için nasıl kullanıldığını fark ettiklerinde, Osmanlı Yüksek Şurası ve Büyük Doğusu oluşumunu kurarak kontrolü ele almaya çalıştılar. İslami çevrenin tepkisini azaltmak için de, olaya İslami bir tarz verdiler; ulemayı içlerine alarak muhalefeti indirgemek istediler. 31 Mart Vakası'ndan sonra İttihat-Terakki'ye bağlılığı ön planda tuttular. İttihatçıların Masonluğu yerlileştirme politikası, özellikle İngilizlerin tepkisini çekmiş ve onlara karşı yürütülecek muhalefetin baş destekçisi olmuşlardır (Koloğlu, 2002).

"Osmanlı Yüksek Şurası ve Büyük Doğusu"nun kuruluşundan sonra iç (iktidardan istediğini alamamış olanlar) ve dış (Mısır'ı kaybetme korkusundaki İngilizler) çıkar çevrelerinin provokasyonları ile gerçekleşen 31 Mart Vakası gibi hareketler, İttihatçıları yıpratmaya yönelik çıkarılmıştır (Koloğlu, 2002).

5.2. İttihad-Terakki Cemiyeti ve Bektaşilik

Osmanlı'nın yenileşme hareketleri, kemikleşmiş kurumların tepkisiyle karşılaştı. Bu kurumların temsilcileri ise çoğunlukla yeniçeriler ve ulema oldu. Sultan II. Mahmud, son derece stratejik bir hareketle; ulema ve Bektaşilik dışındaki tarikatların desteğini aldı. Bektaşilerin derdi aslında yenilikler değildi. Onların karşı çıkışlarındaki asıl sebep, yeniçeriler üzerinden sahip oldukları gücü kaybetme endişesiydi. Nitekim bu endişe yerini buldu ve Yeniçeri Ocağı kaldırıldı. Beraberinde tekkeleri de kapatılan Bektaşiler, bu sefer tavır değiştirerek Tanzimat'ın getireceği özgürlükten faydalanma gayesiyle batılılaşma hareketlerini destekledi ancak bir süre yasaklı halleri devam etti (Haksever, 2009).

1860'lar itibariyle İstanbul'daki tekkelerini tekrar açan Bektaşilerin etkin oldukları kurumlar arasında, askeri ve sivil bürokrasi gelmekteydi. Bektaşilerin devlete olan küskünlükleri, onları meşrutiyet yanlısı İttihatçılarla yakınlaştırdı. Bektaşiler, İttihatçılara destek olurken, İttihatçılar da sıkı sık Bektaşi tekkelerini

ziyaret ettiler. Hatta Meşrutiyetin ilanında etkin bir rol sergileyen Resneli Niyazi, Babaeski'de bulunan Sarı Saltık Türbesi'ni buluşma noktası olarak kullandı (Maden, 2017). Diğer taraftan, Sultan'a yakın Bektaşiler de vardı. Şahkulu Tekkesi postnişini Mehmet Ali Hilmi Dedebaba bunlardan biriydi ve cemiyete üye olmuş müntesiplere sert bir tavır sergiledi. Buna rağmen Bektaşiler büyük oranda muhalifti ve devletin yakın markajındaydı. Özellikle Bektaşilerin Arnavutluk'ta bir devlet kurma planları, bu şüpheyi destekler nitelikte sayılmıştır (Haksever, 2009).

Arnavutluk'taki Bektaşi nüfuzu, İtalyan etkisindeki Mason localarında kendine bir yer bulunca; İttihat-Terakki, Mason ve Bektaşi kavramları aynı kabul edilmeye başladı. Bektaşilerin Masonlarla birlikte anılmaları, gayri sünni davranışlarıyla birleşince; ateizm ithamı da beraberinde geldi (Haksever, 2009). 1913 yılında yayımlanan bir Arnavut gazetesinde Bektaşilik, "İslam Protestanlığı" olarak lanse edildi hatta onun için "idealize edilmiş eski Asya Masonluğu" tanımlaması yapıldı (Öz, 2004).

Bektaşiler özgürlüklerine kavuşma hasretiyle İttihat-Terakki Cemiyeti'ni desteklemelerine rağmen II. Meşrutiyetin ilanıyla hüsrana uğradılar. Bunun sonucunda İttihatçılara muhalif fırkalara geçen Bektaşiler de oldu (Haksever, 2009).

5.3. İttihad-Terakki Cemiyeti'ne Kabul Töreni

Pek çok gizli İslami cemiyetin, masonik modelden esinlenmesi, oldukça dikkat çekicidir. Osmanlı coğrafyasında liberalizmi savunan Jön Türk Hareketi'nin devamı niteliğinde 1906 yılında Talat Paşa tarafından kurulan ve daha sonra İttihat-Terakki Cemiyeti ile birleşecek olan Osmanlı Hürriyet Cemiyeti, Selanik'te iki önemli Fransız ve İtalyan mason locasına bağlıydı. Bu localar, onlara örgütlenebilmeleri için güvenli bir ortam sağlamaktaydı (Hanioğlu, 1985).

Önceleri Masonluktan esinlenen bazı siyasi cemiyetlerin, daha sonra ritüelleri kendilerince sadeleştirip yalnızca yemin düzeyine indirgedikleri görüldü. Buna neden olarak da güvenlik, gerekçe gösterildi. Örneğin İtalyan siyasetçi Mazzini, Carbonari Örgütü'ne kabul töreninin polis baskısı nedeniyle kısaldığını belirtmiştir. Böylece bazı sınav ve ritüellerden kurtularak sadece elini bir hançere koyup yemin ettiğini, ardından kendisine birtakım alametler verildiğini anlatmıştır (Hutin, 1965). Carbonariler Teşkilatı'nda bu sadeleşmenin öncesinde çeşitli masonik sınavlardan oluşan daha kapsamlı bir tekris (kabul) töreni söz konusu iken, 19. yüzyıl itibariyle

güvenlik gibi gerekçeler başta olmak üzere, pek çok adet ve tören ortadan kalkmıştı. Jön Türklerde ise, gözleri bağlı adayın karanlık bir odaya sokularak din, şeref ve vicdan üzerine yemin ettirilmesi dışında bir sınav bulunmamaktaydı (Zarcone, 2005). Ayrıca üyelerine şube ve sıra numaraları vererek gizliliğin yanı sıra, az da olsa bir statü farkının oluşturulmaya çalışıldığı ve bu konuda yine Carbonari modelinin temel alındığı sonucu çıkarılabilir (Hanioğlu, 1985).

Cemiyetin iktidara geldiği için polis baskısından artık çekinmeden hazırladıkları 1908 Nizamnanesi'nde, Mason locası modelini aynen kopyaladığı görülmektedir. En az yedi usta Mason bulunmadan başlamayan Mason locası gibi, yedi kişilik bir heyetçe idare edilirdi. Bu yedi İttihatçı; reis, reis-i sani, katip, veznedar, hafız-ı kütup ve iki yedek üye olarak belirlenmişti. Talibin alınmasında tıpkı Masonluktaki gibi üç üyenin yaptığı araştırmanın ve oylamanın ardından karar verilirdi. Nizamnamede, kabul töreni hakkında detay verilmemiştir. Yalnızca talibin gözleri bağlı bir şekilde özel bir odaya alındığı ve orada "Heyet-i Tahlifiyye" (Yemin Heyeti) huzurunda ve "Cemiyetin Usul-ü Kadimesi" uyarınca bağlı olduğu kutsal kitaba el basarak yemin ettirildiği ve kendisine bir numara verildiği bilinmektedir. Gece gerçekleştirilen törenler, genel toplantılarla çakışmayacak şekilde düzenlenirdi. Yeni üye, kendisi kabul eden heyet üyelerinin kim olduklarını bilmemeliydi. Bu heyet, İdare Heyeti'nin üç üyesinden müteşekkildi. Kabul törenlerine ait detayları, daha sonra anılarını yazan İttihatçılar sayesinde öğrenmekteyiz (Zarcone, 2005).

"Enver Paşa'nın Anıları"ndan öğrendiğimiz kadarıyla kendisinin Selanik'teki cemiyete kabul süreci şöyle gelişmiştir: Talat Paşa, buluşma yerine henüz ulaşmadan evvel kendisine kara bir gözlük verir. Bu gözlük her tarafı bez parçalarıyla örtülü bir gözlüktür. Gözlüğü takan Enver, hiçbir şey görmeksizin toplantının yapılacağı kapıya gelir. Talat, "Hilal" parolasıyla kapının açılmasını sağlar. Ardından Enver, loş ışıklı küçük bir odada beklemeye alınır. Gözlük çıkarılır ve yüzü siyah maskeli bir adam ona cemiyete girme konusunda hala aynı fikirde olup olmadığını sorar. Olumlu yanıttan sonra gözleri bu kez siyah bir bez ile bağlanır. Buradan vatanın ahvali hakkında verilen bir nutku ayakta dinleyeceği salona getirilir. Yemin kısmına geçildiğinde, ondan sağ elini Kuran'a sol elini ise bir kama ve bıçak üzerine koyarak Kanun-i Esasi uğrunda çalışacağına ve asla ihanet etmeyeceğine dair ant içmesi istenir. Yeminin ardından gözleri açılır. Karşısında yüzleri gizli, siyah kukuletalı, kırmızı cübbeli üç kişinin bulunduğunu görür. Bu kişiler ona diğer cemiyet

üyeleriyle birbirlerini tanıyacakları parolayı öğretirler. Parola; sağ elin baş ve işaret parmaklarıyla yapılan hilal işaretidir. Bu işareti tanıyan diğer üye ona “muin” parolası ile karşılık verecektir. Ancak bu karşılıklı olarak ve harf harf söylenerek yapılmalıdır. Yani tanıyan kişi “mim” dedikten sonra, kendini tanıtmak isteyen “ayın” diyecek ve sırayla diğer harfleri de söyleyerek kelimeyi tamamlayacaklardır. Parola öğretildikten sonra yine gözleri bağlı bir şekilde oradan ayrılması sağlanır (Cengiz, 1991).

Sina Akşin de Hüseyin Cahit’in kabul törenini naklederken şu çıkarımlarda bulunmuştur: Özellikle Carbonari Teşkilatı’nın İttihatçıları ne derece etkilediği ortadadır. Memlekette vücut bulan İttihatçı ruhu, adeta bir din, bir tarikat gibi bir nüfuza sahipti. Birbirini hiç görmemiş iki İttihatçı şans eseri karşılaşıp birbirini tanıyınca, aynı yola baş koymuş olmanın verdiği duyguyla bir araya gelirlerdi ve bu durum, Kalenderi mistik bir kardeşlik bağı oluştururdu (Akşin, 1980).

6. SEBOTTENDORF

Alman uyruklu Osmanlı vatandaşı Baron Rudolf von Sebottendorf'u önemli kılan iki durum söz konusudur: Birincisi, Hitler'i dünya sahnesine çıkaran, Nazizm'in temelini atan Thule Örgütü'nün kurucusu olmasıdır. İkinci olarak ise, Mason ve Bektaşi kimliğiyle, bu konuda yaptığı araştırmalar neticesinde vardığı Masonluğun köklerinin tasavvuftan geldiği teziyle tanınmasıdır. Sebottendorf bu örgütü kadim bilgilerin muhafızı olarak hayata geçirmişti. Kadim bilgiler batıda Masonlara ait kabul edilirdi. Oysa Sebottendorf, kadim bilginin doğudan batıya geçtiği görüşündeydi (Kaplan, 2020).

6.1. Sebottendorff'un Hayatı

Baron'un hayatı hakkında Aytunç Altındal'ın "Bilinmeyen Hitler" (2021) kitabı oldukça geniş bilgilere yer vermektedir:

Tarih 9 Kasım 1875. Almanya'nın Hoyerswerda kentinde dünyaya gelen Baron Rudolf von Sebottendorf, o tarihte henüz bu ismi taşımıyordu. Asıl adı olan Adam Rudolf Glauer adıyla vaftiz edildi. Annesi Christiane Henriette-Müller ve babası Ernest Rudolf Glauer idi. Aslında Rudolf, baron ünvanı alacağı bir aileden gelmiyordu. Babası demiryollarında çalışan bir lokomotif sürücüsüydü.

Hoyerswerda, karışık bir yapıya sahipti. Çoğunluğu Sakson asıllı olan kent, 7. yüzyıldan itibaren orada yaşayan ve farklı gelenekleriyle bilinen 20.000 kişilik "Sorben" adında bir topluluğa da ev sahipliği yapıyordu. Aslen Slav kökenli olan bu topluluk, Protestan olmuştu. Ancak Almanlara göre ne tam olarak Alman ne de tam olarak Protestan'dı. Dilleri ve kültürleri dolayısıyla, ayrıca astrolojiye ve okültizme olan düşkünlükleriyle yabancı damgası yemişlerdi.

Hoyerswerda, Demokratik Almanya'da Sorbenlerin liderliğinde Komünizmin kalesi iken; Berlin Duvarı'nın yıkılışından sonra 19 Eylül 1991'de büyük bir Neo-Nazi isyanına sahne olacaktır. Gizli bir şekilde örgütlenmiş olan Neo-Naziler kenti savaş alanına çevirirken; bir zamanlar Hitler'i koruyan Alman polisinin, bu kıyımda tek bir Neo-Naziyi dahi tevkif etmediği görülür.

Rudolf Glauer de babası gibi demiryollarında çalışır. Almanya'dan ayrılıp Amerika ve Avustralya gibi deniz aşırı başka ülkelere de gider. Temmuz 1900'de Mısır'a gelir. Kahire'de Hidiv Abbas Hilmi'nin idaresindeki Türk kökenli Hüseyin Fahri Paşa'nın yanında iş bulur. Hüseyin Fahri Paşa, Hidiv'in demiryolları, sulama kanalları gibi kamu hizmetlerinden sorumlu bakanıdır. Hüseyin Fahri Paşa da, Sultan Abdülhamid gibi Alman dostudur. Hatta oğlu Cafer Fahri'yi bir Alman gibi yetiştirmiştir.

Altındal; Rudolf Glauer'in Hüseyin Paşa'nın yanında iş bulabilmesinde etkili olarak, o dönem Alman tahtının güçlü varislerinden Saxe-Coburg Gotha Dükü'nü göstermektedir. Zira Dük, Glauer'in dünyaya geldiği Hoyerswerda'yı da içine alan Saksonya bölgesinin tek hakim prensidir.

1900 yılı Temmuz ayının sonlarında Glauer bu kez İstanbul'a gelir. Hüseyin Paşa'nın Beykoz Çubuklu'daki köşküne yerleşir. Paşa onu Beykoz Camii imamına yönlendirir. Glauer, burada Osmanlıca ve Arapça dersleri alır. Hüseyin Paşa bir Bektaşi ve aynı zamanda masondur. Beykoz, Bektaşi tekkelerinin yoğun olarak bulunduğu bir semttir. Glauer de Bektaşilikle ilgilenir, hatta ciddi anlamda bilgi sahibi olur. Öyle ki Bektaşilik ve Masonluk bağlantısını kaleme alır. Masonların, Bektaşilerin sırlarından faydalanarak kendi öğretilerini oluşturduklarını öne sürer. Turcica dergisinde yer alan bir makalede, onun Almanya'da bir Bektaşi dergahına bağlı olduğu belgelenmiştir.

Ardından yine Hüseyin Paşa'nın yönlendirmesiyle; onun Bursa'daki çiftliğine giden Glauer, burada Paşa'nın dostu olan Yahudi Termudi ile tanışır. Kabalist bir haham olan Termudi, ona okültizm dersleri verir; Gül-Haç Örgütü'nün gizli bilgilerini öğretir ve kütüphanesini bağışlar.

Sebottendorf'a göre; Selanikli Termudiler, Bursa'da bankerlik yapmaktadır. 1908 yılı ve sonrasına ait salnamelerde Bursa'da 3760 Yahudi kayıtlıdır. Ancak Termudi adında bir aile bulunmamaktadır. Üstelik Termudi, Yahudilikte bilinen bir isim değildir. Altındal; Sebottendorf'un, antisemit olduğu için Bursa'daki Yahudi'nin ismini gizli tutmak adına böyle bir isim ortaya attığını düşünmüştür.

Sebottendorf mason olur fakat düzensiz bir locaya dahil olur. Zira, dünya masonlarının kayıtlarının tutulduğu Quatuor Coronati Locası arşivinde Baron Rudolf von Sebottendorf'un hiçbir düzenli locada kaydına ulaşılamaz. Avusturyalı

araştırmacı Hermann Gilbhard'a göre Sebottendorf, İstanbul'da "Drei Lichter am Bosphorus (Boğaziçindeki Üç Işık) Locası"na alınır. Bu Mısır'a bağlı düzensiz bir locadır. Araştırmacı Goodrick-Clarke'a göre ise Sebottendorf, Mısır'a bağlı bir başka düzensiz loca olan "Memphis Locası"nı inisiye edilir.

"Eski Türk Masonlarının Uygulamaları" kitabının Türkçe baskısında Yayıncı Kemal Menemencioğlu'nun verdiği bilgiye göre Sebottendorf, edindiği bilgiler çerçevesinde; tasavvufun, runlara dayalı Alman ezoterizmiyle aynı kökten geldiğine inanır. Bu konuda araştırmalar yapar. Beyoğlu'nda bir daire tutar ve burada ezoterik söyleşiler yapmaya başlar.

1910'lu yıllarda, Faik Beyzade adındaki Türk arkadaşıyla birlikte bir Türkçe-Almanca sözlük yazar. Faik Beyzade de, Makedonya Risorta Locası'na bağlı bir masondur. Bu sözlük Berlin'de latin harfleriyle basılır. Dolayısıyla bu sözlüğe o dönemde Türklerden çok Almanların rağbet ettiği sonucu çıkarılabilir.

1911 yılında Osmanlı vatandaşlığına geçer. İstanbul'da yaşayan ve hiç çocuğu olmayan Amerikan vatandaşı Baron Heinrich von Sebottendorf tarafından evlat edinilmesi, hayatının dönüm noktalarından biri olur. Sebottendorf Ailesi, Glauer'in memleketi Hoyerswerda ve civarında büyük topraklara sahip, çok eski ve soylu bir ailedir. Osmanlı mahkemelerince kabul edilmiş olan bu evlat edinilme işlemi, Alman tarafında kabul görmemiştir. Glauer Almanya'da açtığı davayı, aileden Siegmund von Sebottendorf von der Rose'un (1843-1915) tanıklığıyla kazanır. 1914 Mayıs'ında kesinleşen kararda Heinrich'in dul eşi Maria da tanıklık eder. Artık resmen Baron Rudolf von Sebottendorf'tur.

Sebottendorf'un İstanbul'daki dostlarından bir diğeri de "Genç Hristiyan Erkekleri Örgütü"nün kurucularından Dr. Mizzi'dir. Malta asıllı Mizzi, daha sonra Sebottendorf'un da üye olarak alınacağı "Imperial Constantinian Order"ın Rusça yazılarını İngilizce'ye çeviren kişidir. Heinrich von Sebottendorf, pek çok tarikata ve mason locasına üyeydi. Sebottendorf ismi ve Mizzi'nin taktikleri sayesinde, Rudolf von Sebottendorf da bu derece saygın ve monarşist bir tarikata üye olur.

Sebottendorf 1912 Balkan Savaşı'nda Türk tarafında savaştığını üstelik yaraladığını iddia eder. Ancak Altındal'ın araştırmalarına göre; resmi kayıtlarda adı geçmez. Bir dönem Kızılay'ın başkanlığını yapar. Savaşın ardından Almanya'ya döndüğünde Berlin'de Germanorden (Germen Örgütü) adlı bir cemiyete üye olur. 17

Ağustos 1918'de Germenorden'in bünyesinde, Thule Örgütü'nü kurar. Thule, Hitler'in arkasındaki asıl oluşumdur.

Baron ile ilgili metinlerde, 1923 yılında İsviçre'ye gittiği ve Lugano'da okültizm hakkında tezler yazdığı, Masonluk ve Bektaşilik üzerine bir kitap hazırladığı; yine aynı kaynakta, 1924 yılında Türkiye'ye döndüğü, 1926'da Meksika'nın Türkiye Fahri Konsolosu olduğu ile ilgili bilgiler yer alır. 1929 ve 1931'de ABD'ye gider.

1933 yılında Almanya'ya dönen Sebottendorf, "Hitler Gelmeden Önce" adındaki kitabını yayımlar. Ancak Hitler'in emriyle kitap toplatılır ve Sebottendorf hakkında tutuklama kararı çıkarılır. 1934 yılında kısa bir süreliğine göz altına alınır ancak Türk vatandaşı olduğu için şartlı tahliye edilir. Zira Berlin'deki Türkiye Büyükelçiliği'nce verilmiş olan Adam Alfred Glandek adıyla hazırlanmış bir Türk pasaportuna sahiptir. Böylece İsviçre üzerinden Türkiye'ye geçer ve Hitler'in takibinden kurtulur.

Türkiye, II. Dünya Savaşı'nda İsviçre gibi tarafsızdır. 1939'da İngiltere ve Fransa ile yardımlaşma anlaşması; 1941'de Almanya ile bir dostluk anlaşması imzalar. Bu tarih itibariyle Alman Gizli İstihbarat Örgütü'nün yoğun faaliyetlerine sahne olur. İstanbul'da Nazi propagandasının yapıldığı "Teutonia", "Alemannia" ve "Deutscher Ausflugsverein" gibi Alman Kulüpleri yer almaktadır.

1943 yılında Almanya, Türkiye'de geniş çaplı bir casusluk operasyonu başlatır. Amacı, Türkiye'yi Almanya'nın yanında savaşa sokmak olan "Gertrud" kod adlı çok gizli bir proje yürütülür. Sebottendorf, bu projede yer alır. Aralarında Herbert Rittlinger'ın da olduğu projede; yaklaşık 200 Alman casusun yanı sıra Alman yanlısı Türk, Ermeni, Rum hatta Yahudiler de yer alır.

1944 Eylül ayında Alman İstihbarat Örgütü, Türkiye'den ayrılma kararı alınca Sebottendorf'a bir yıl geçinebileceği bir para bırakır. Ancak dönemin ABD Dışişleri Bakanı Cordell Hull, Almanların gizli bir planı olduğunu savunur. Buna göre Almanlar, İngilizlerden habersiz itimat ettikleri kimselere para emanet ediyordur.

Savaşın sonunda Almanya'da mahkemeye çıkarılan Rittlinger, bir süre sonra serbest bırakılır. Rittlinger, Türkiye'deki güvenilir bir kaynaktan aldığı bilgiye göre; Sebottendorf'un 9 Mayıs 1945'te İstanbul Boğazı'ndan atlayarak yaşamına son verdiğini söyler. Bu intihara, Baron'un Almanya'nın teslim olmasını kaldıramadığını

gerekçe gösterir. Altındal'ın Berlin'de bir araya geldiği Alman uzmanın açıklamasına göre ise; Baron, 1934'te öldürülür. Onun gerekçesi ise, Hitler'in 30 Haziran 1934'te, Nazi Partisi içindeki muhalifleri ve geçmişi hakkında çok şey bilen kimseleri topluca öldürtmesi, en büyük kıyımın da Sebottendorf'un memleketinde gerçekleşmesidir. Şu halde hangisi Baron'un gerçek ölüm tarihidir?

Tarihçi John Toland'a göre, verilen iki ölüm tarihi de doğru değildir. Sebottendorf, 9 Mayıs 1945 ve sonrasında yaşıyordu ve yeni bir görev için İstanbul'da hazır bekletiliyordu. Curt Riess, 1943'te yazdığı bir yıl sonra basılan kitabında; Nazilerin henüz savaş bitmeden, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu pek çok ülkeye, uykuda bekletilen casuslar yerleştirdiğini iddia eder. Riess, savaşın 1945 yılında Almanya'nın kayıtsız şartsız teslimiyle biteceğini, Hitler'in kaybolacağını ve ölümünün net bir şekilde bilinemeyeceğini de yazar. Gerçekten de öyle olur.

1940'larda Türk İstihbaratının başındaki isim Halikarnas Balıkçısı olarak da bilinen Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın kardeşi Suat Kabaağaçlı'dır. Sebottendorf da onun kontrolündedir. Yaşlı Sebottendorf, Hitler hakkında çok gizli bilgilere vakıftır ve birincil düzeyde olmasa da birtakım bilgiler aktarır. Amerikalılar, Nazilerin gasp ettiği Yahudi paralarının peşindedir. Savaş bitiminde Sebottendorf'un arkadaşları hakkında soruşturmalar gerçekleşir. 1963'te, Sebottendorf'un da bu soruşturmalarda adı geçer.

Sebottendorf'un arkadaşlarından Remzi Denker ve Nuri Killigil (Enver Paşa'nın kardeşi) ise ortaktır. Alman İstihbaratı için de çalışmış olan Nuri Killigil, 1948 yılında hayatını kaybedince; Sebottendorf'un da aracılık yaparak desteklediği iki ortağın "Anadolu Demiryolu Projesi" tamamlanamaz. Remzi Denker de bir süre sonra vefat eder. Denker'in kız kardeşi Rabia Kamil, II. Dünya Savaşı'nda Almanların safında görev alır. 1950'lerde açtığı bir dükkan yerli ve yabancı Nazilerin buluşma noktasıdır. Rabia Kamil de ağabeyi Remzi Denker gibi sadece Alman yanlısı değil aynı zamanda Osmanlıcıdır. Sebottendorf da, Türkiye'de hilafetin yeniden tesis edilmesi gerektiğini düşünenlerden ve bunun için çalışanlardan olarak bilinir.

Sebottendorf 1934'ten sonra farklı kimliklerle gizliliğini korur: Rudolf Glauer, Adam Alfred Glandek, Gluer, Glanuer, Baron Rudolf von Sebottendorf von der Rose ve Erwin Torre. İlginçtir ki Torre ismi, Papalığa göre; Gül-Haç, İllüminati ve

Masonlarla ilgisi bulunan sapkın inanışlı kimselerin kullandığı bir isimdi. Baron, farklı isimler kullanmasının yanı sıra farklı pasaportlara (Almanya, Türkiye, Meksika) da sahiptir.

1945 yılındaki sahte intihar haberinden sonra Sebottendorf, kayıplara karışır. Ancak farklı tarihlerde iki olay gerçekleşir. İlk olay, 1952 yılında Asmalımescit'te açılan iki antikacı dükkanı etrafında gelişir. Savaş esnasında Yahudilerden kaçırılmış eşyaların satışa sunulduğu bu iki dükkanda her şey elden çıkarılır ve bir buçuk yıl arayla iki dükkan da kapatılır. Bu sırada dükkanları yöneten kişi Braun adında yaşlı Polonyalı bir adamdır. Ancak adam Alman'dır ve Baron'a benziyordur. İkinci olay 1957'de Adana'da gerçekleşir. İsrail'in Mısır'ı işgalinden altı ay sonra Adana'ya gelen ve polis kayıtlarına geçen üç Alman vatandaştan birinin adı, Rudolf von Sebottendorf'tur. İki gün öncesinde Antalya Cumhuriyet Oteli'nde konaklayan Almanlardan biri o sırada 82 yaşında olan Sebottendorf'un eşgaliyle uyumludur. Bu grubun Suriye üzerinden Mısır'a geçeceği tahmin edilir. İçişleri Bakanlığı ve Emnniyet Genel Müdürlüğü kayıtlarındaki son iz budur. Sebottendorf, Türkiye'den ayrılmadan önce İpar Köşkü'nde kalır. Eski dostu olan Hayri İpar, Celal Bayar ve Adnan Menderes'e yakın bir isimdir. Sebottendorf'un hilafetçi söylemleri, bu çevrede de mutlaka yankı bulmuş olmalıdır.

Altındal; Baron'un Mısır'da başlayan macerasının yine Mısır'da son bulmuş olabileceğini belirtir ve ekler: "Alman ve Türk istihbaratları için çalışmış olan Baron, İngilizler için de çalışmış olabilir mi sorusunu belgelemek zor. Fakat, 1957'de İngiltere Kraliyet Arşivi'nde 50 yıl sonra açılmak şartıyla bir mektup ve paket bıraktığı biliniyor. Şu halde Baron'un nerede ve nasıl öldüğünü en iyi İngilizler biliyor."

Son olarak; 10 Aralık 1965'te Üsküdar Doğancılar Parkı'nda donarak öldüğü ve kimsesizler mezarlığına defnedildiği şeklinde o döneme ait bazı haberler yayınlanmıştır. Araştırmacı-Yazar Erhan Altunay'ın 2016'da "Masalcı", 2022'de ise devam niteliğindeki "Masallar Anlatıldıkça Gerçek Olur" romanları yayımlanır. Sebottendorf'un da adının geçtiği ikinci romanda, onun Üsküdar Doğancılar Parkı'nda öldüğü bilgisine rastlanır (Altunay, 2022). Baron, "Masalcı" kod adını 1919 yılında Alman istihbaratı için casusluk faaliyetlerinde bulunduğu zaman kullanır. Aynı dönemde İttihatçı dostu Yenibahçeli Nail Bey ile Türk-Cermen Birliği isimli bir dernek kurduğu da bilinir (Aydoğu, 2021).

6.2. Sebottendorff ve Thule Örgütü

"Eski Türk Masonlarının Uygulamaları" kitabında, Sebottendorf'un, Doğu mistisizminden ve Madam Blavatsky'nin gizli doktrininden etkilendiği vurgulanır. Sebottendorf'un kurucusu olduğu Thule Örgütü, adını; Kuzey Denizi'nde İskandinavya dolaylarında yer alan ve Aryanların anavatanı kabul edilen mitolojik bir adadan alır. Thuleciler, Eski Yunan mitolojisindeki Hades'in yaşadığı yer altı dünyası gibi bir mekanın var olduğuna inanır. Buna "Oyuk Dünya Teorisi" adı verilmiştir. Hatta Jules Verne'nin yazdığı "Arzın Merkezine Seyahat" kitabı da bu düşünce üzerine inşa edilmiştir.

"Bilinmeyen Hitler" kitabında Altındal (2021) ; Sebottendorf'un kendisini Bektaşi olarak tanıtsa da, inançlarının Pagan-Töton Şövalyeleri'nin tanrısı Walwater yani Odin olduğunu söyler. Hristiyanlığın "Baba-Oğul-Kutsal Ruh" üçlemesi burada "Wotan-Wili-We"ye dönüşmüştür. 1918'de, Aryan ırkın kadim Cermen inançlarını parlatarak başlattığı yoğun propaganda; Yahudilerin, Katolik Kilisesi'nin ve Masonların, Almanları tarihten silmek istediği suçlamasıyla kendisine bir hedef tayin eder. Propaganda ciddi anlamda taraftar bulur.

Tarih 9 Kasım 1918. Münih'teki Dört Mevsim Oteli'nde kadınlı erkekli bir toplantı gerçekleştirilir. Toplantıya katılanlar; Aryan ırkının Bavyera'daki soyağacının sahipleri, zengin ve soylu kimselerdir. Monarşist ve anti-semitik olan grup, Alman tarihinin en gizli ve tehlikeli örgütü olan "Thule Gesellschaft" üyeleridir. Örgütün yedi üyesi, Komünistler tarafından öldürülünce Almanya'da kanlı bir iç savaş başlar. 30 Nisan 1919'da başlayan bu iç savaş, zamanla tüm Avrupa'yı hatta dünyayı sarar. 30 Nisan 1945 yılında ise Hitler'in Berlin Bunker'inde yok olmasıyla son bulur.

Dört Mevsim Oteli'ndeki toplantıdan bir gün önce Yahudi Kurt Eisner, komünist yoldaşlarıyla parlemento binasını basar ve yönetime el koyar. Kayzer II. Wilhelm, Bavyera'yı terk etmeye zorlanır. Yahudi komünist Kurt Eisner, en ünlü Yahudi düşmanı olan ve Protestanlığın kurucusu sayılan Martin Luther'in doğum gününde gerçekleştirdiği bu darbeyle, kendilerini yüce ve asil bir ırkın temsilcisi olarak gören Protestan Aryanlara bir ders vermek istemiştir. Kayzer II. Wilhem'in sürgün kararı, bardağı taşıran damla olur. Thule, Yahudi ve Komünistlere karşı tüm gücüyle saldırıya geçer.

Thule'nin sembolü, bir swastika yani gamalı haçtır. Yaradılışın balyozu olarak olarak tanımlanır. Sebottendorf, Dört Mevsim Oteli'ndeki konuşmasında; Thule'nin demir balyozu (gamalı haç) elinde oldukça, en amansız düşman olarak gördükleri Yahudilere karşı sonuna dek savaşılacağını açıklar.

21 Şubat 1919'da Cumhuriyet'in ilk başkanı Yahudi Kurt Eisner öldürülür. 13 Nisan 1919'da Thule, bir darbe teşebbüsünde bulunur ancak başarılı olamaz. 12 Eylül 1919'da Alman Askeri İstihbarat görevlisi Adolf Hitler, Alman İşçi Partisi'ne kaydolur. Alman İşçi Partisi'nin perde arkasındaki kurucusu ise, Sebottendorf önderliğindeki Thule Örgütü'dür. Versay Antlaşması ile müttefiklere teslim edilmesi gereken çok sayıda silah ve mühimmat, Alman İstihbaratı tarafından Thule'ye ve Baron'a emanet edilir. 1920'de Alman İşçi Partisi'nin yeni adı Nazi Partisi'dir. Bu parti Avrupa'da da pek çok destekçi edinir.

Führer profiline en uygun kişi olarak Adolf Hitler keşfedilmiştir. Eckart, onu Alman İşçi Partisi'ne yönlendiren ve ölünceye kadar eğiten isimdir. Sebottendorf da onu Thule ile destekleyen isimdir. Sahip olduğu gazeteyi bilabedel Hitler'e bağışlar. Bu gazete Nazi Partisi'nin resmi yayın organı olur. Thule ile devlet kadrolarına sızan Sebottendorf, Hitler'in şansölye olarak atanmasında da rol oynar.

Hitler'in akıl hocalarından bir diğeri de Thule'ün kurucularından Tümgeneral Haushofer'dir. Sebottendorf'un Thule'deki etkisi azaldıkça örgüt Haushofer'le başka bir tarafa evrilir. Haushofer 1908-1910 arasında Japonya'daki Alman Büyükelçiliği'ne askeri ateşe olarak atanır ve bu arada tüm Asya'yı gezer. Gurdjieff ile Haushofer'in Tibet'te pekçok kez buluştuğu bilinir. Haushofer'in Tapınakçıların Tibet felsefesi ile ilgilenen Gülhaç Kardeşliği kolu ile yakınlaşması, Hitler'in de felsefesini meydana getirir. Amacı arka planda Tapınakçılara yarar sağlar. Zira Tapınakçıların inancına göre, Yahudiler Süleyman Mabedi'ni inşa edebilmek için kutsal topraklara dönmelidir. Hitler'in başlattığı savaş en nihayetinde Yahudilerin Kudüs'te bir devlet kurmalarını sağlayacak sürecin fitilini ateşleyecektir. Katledilen Yahudilere ise, 8. yüzyılda Yahudi kanı taşımadığı halde Museviliği seçmiş ve Avrupa'ya yerleşmiş olan çoğu hasta ve yaşlı Hazar Türkleridir. Sebottendorf'un bu teoriye bağlı gelişmelerden rahatsız olması ve bu nedenle dışlanması olasıdır (Aydoğu, 2021).

Aleister Crowley, İngiliz İstihbaratının isteğiyle Hitler'i araştırır ve onun bir "Kara Kardeşlik Teşkilatı" üyesi olduğuna karar verir. Hitler, ilerleyen zamanlarda mason locaları ve benzer yapıdaki oluşumları kapatır; ünlü okültistleri toplama kamplarına yollar. Sebottendorf da kara listededir. 1923'te Almanya'dan ayrılan Baron, 1933'te geri döner. "Hitler Gelmeden Önce" kitabı nedeniyle Hitler'le bir kez daha karşı karşıya gelir. Zira kitapta Hitler'in nasıl eğitildiğini ve başa getirildiğini belgelerle açıklanmaktadır. Sebottendorf'un neden böyle bir kitap yazdığı 1960'lardan sonra tartışılır. Bu tartışmalar; Thule'nin Hitler'i Alman Monarşisini yeniden tesis etmesi için desteklediği, ancak Hitler'in bu konuda fikir değiştirdiği neticesine varır. Kitap toplatılır. Gestapo tarafından önce tutuklanan Sebottendorf, sonrasında Türkiye'ye kaçmayı başarır.

Dr. Goodrick-Clarke'a (2013) göre; Sebottendorf'un görüşleri Pantürkizmden oldukça etkilenmiş, List ve Liebenfals çizgisinde antisemitik bir resim vermektedir. Doğu mistisizmi ve Gül-Haç Kardeşliğini, Thule doktrininin temelinde kullanmıştır.

6.3. Sebottendorf'un Masonluk ve Bektaşilik İlişkisi Üzerine Görüşleri

Sebottendorf, 1924 yılında yayımlanan "Eski Türk Masonlarının Uygulamaları" adlı kitabında; İslami tarikatlarda (özellikle Bektaşilikte), Masonluğun kaynağını bulduğunu iddia eder ve bunu "Doğu Masonluğu" olarak tanımlar. Ona göre modern Masonluk, 18. yüzyıl başlarında doğru yoldan sapmış ve bilgelikten uzaklaşmıştır.

Kitabının birinci bölümünde; Hz. Muhammed (S.A.V.)'in henüz peygamberlik gelmeden önce, Mekke yakınlarında Ben Chasi adında çok yaşlı bir münzeviden dersler aldığı, dersler nihayete erdiğinde ise kendisine üzerinde birtakım formüllerin yer aldığı metal bir tablet verildiğini iddia eder. Hz. Peygamber (S.A.V.)'in bu bilgileri ve tableti yakın çevresiyle gizli bir şekilde paylaştığı; vefatının ardından ise bunu Hz. Ebubekir'e miras bıraktığı da iddiaları arasındadır. Bu formüllerin Kuran'ın bazı surelerinin önünde bulunan mukattaa harfleri olduğunu belirtir. Bu harflerin ne anlama geldikleri, bugün hala net bir biçimde ortaya konmamıştır.

Ona göre; formülü barındıran sure, formülün kaç gün uygulanacağı hakkındaki bilgiyi vermektedir. Toplam 822 gün ve 14 farklı formül bulunmaktadır. Formüller 29 surede verilmiştir. Astrolojide ayın 28 durağı mevcuttur. Ayın döngüsü ise 29 günde tamamlanır.

“Havassın Derinlikleri” adlı kitap, sistemi şöyle açıklar: “Ay menzillerinin her biri bir harfe karşılık gelir ve her bir harf yaşamımızın farklı taraflarını müspet ya da menfi biçimde tesir eder. Ay, bulunduğu menzilin tesiri ne ise onu etken hale getirerek bize yönlendirir.”

Sebottendorf, dervişlerin katetmeleri gereken yolun bu özel uygulamalardan geçtiğini söyler ve şöyle devam eder: “825 günlük deneme süresini tamamlayabilen dervişlere üst düzey bilgiler verilir, okült uygulamalar öğretilir. Kabiliyetleri derecesince tarikatta yükselirler ya da daha alt seviyelerde kalırlar. Bu yüce yol, Masonlukta da böyle gerçekleşir.”

Sebottendorf, kitabında uygulamaları kısaca açıklar: Bunları, en yüce olandan insan bedenine indirilen ve onun daha ruhsal bir hale gelmesini sağlayan majik uygulamalar olarak tarif eder. Bu sebeple Tanrı’ya inanç birincil şarttır. Uygulamanın ilerleyen günlerinde derviş; bazı tatlar, kokular ve renkler algılar. Bu onun hangi aşamada olduğunun göstergesidir. İlk basamakta siyah rengi görmesi, bir sonraki basamağa geçeceğinin işaretini verir. Derviş her gün mürşidine hangi rengi gördüğünü söyler. Bu sayede bir alıştırma biterken bir diğeri başlar. Alıştırmalar, derviş beyaz renge ulaşana kadar devam eder. Doğunun gizemcileri bu rengi öve öve bitiremezler. Son aşamada görülen beyaz, zaman içerisinde koyu kırmızı bir renge kavuşur. Bundan sonra belirli kelime ve sembollerden oluşan tanıtıcı işaretlere sahip olunur. Bunlar çoğunlukla tarikat üyelerinin birbirlerini tanımalarını sağlayan el işaretleridir. Tanıtıcı kelimeler ise; anahtar, su, ateş, siyah, beyaz, kırmızı, pembe ve taştır. Bu kelimeler aslında tüm uygulamanın özeti niteliğindedir. Doğu duvarcılığında bu “İlm el-Miftah (Anahtar İlmi)” olarak geçer. Kendilerine de “Beni el-Mim (Anahtarın Oğlu)” derler.

Toplantı esnasında en yaşlı şeyh başkan olur. Bir muhafız, bir tören üstadı ve bir koşucu da onun yanında görev alır. Muhafız, toplantının güvenle gerçekleştirilmesiyle görevlidir. Tören üstadı, katılımcılarla ilgilenir, organizasyonu sağlar ve toplantı sonunda bağışları toplar. Diğer görevli ise, muhafız ve tören üstadına yardım eder.

Toplantı şeyhin ateş işareti ve “elam” sözüyle başlar. Ardından emniyette olduklarını belirterek; “Güneş parlıyor, gökyüzünü açalım” der ve yanındaki üç görevliye sırayla “anahtar sende mi?” diye sorar. Üç görevli de sırasıyla “ben İ’yim”,

“ben A’yım”, ben O’yum” diyerek soruları cevaplarlar. Üstad bu kez “kardeşlerim, anahtar olmadan bilgi yoktur. Ben su, ateş ve teraziyim; siz nesiniz?” diye sorar. Burada su ve ateşin, İslam’da ve Türk ezoterizminde de kullanılan Davud Yıldızı’nı temsil ettiğini görüyoruz. Bu sorunun üzerine “ben siyah, beyaz, kırmızı, pembe ve taşım” cevabı gelir. Bu ifade de simya sürecinde mükemmele ulaşmış olan felsefe taşını tanımlar.

Bundan sonra üstad şu sözleri söyler: “Kutsaldır bizim bilimimiz, tanıyalım, Allah’tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun elçisidir.” Toplantıdaki herkes göğsüne yıldız işareti yaparak inisiye oldukları beyan ederler. Üstad: “Tanrı onu kutsasın ve sağlık versin” diye ekler ve Kur’an-ı Kerim’den Şura Suresi 3. ayetini okur ancak ayetin başına “Ham Osak” ifadesini yerleştirir ve şu sözlerle devam eder: “Peygamberin sözleri doğrudur, Tanrı onu kutsasın ve sağlık versin.” Üstad, bir diğer soruyla devam eder: “Güneş ve Ay nedir?” Bunun üzerine “Allah ve din. Din, çok anlamlıdır. Kardeşliğin en önemli sorusu buradadır” yanıtını alır. Bu yanıt yıldız işareti yapılarak tüm katılımcılar tarafından tekrar edilir. Üstad son olarak; “inancı yüceltmek ve Allah’a kulluk etmek her daim çabamız olsun” der. Katılımcılar “elam” diyerek karşılık verir. Ritüel tamamlanınca akşamın konusuna geçilir. Birlikte yenen akşam yemeğinin ardından toplantı sona erer.

Sebottendorf “Anahtar Kardeşliği” diye tabir ettiği “Beni el-Mim”in ketumiyet geleneğinden bahseder. Bunları kitabında açıklayarak onlara ihanet etmediğini, tam tersi bu konuda bazı tarikat şeyhleri tarafından görevlendirildiğini iddia eder. Gerekçe olarak da; dünyayı sarmış olan inançsızlıkla mücadelede, eli kolu bağlı kalmış dini müesseseleri yeniden canlandırmak olarak gösterir. Ona göre; Müslüman kardeşler kadim gelenekten gelen bu ilmin Avrupa’da da var olduğunu keşfetmiş, Gül-Haç ve simya bilgilerinin yer aldığı kaynaklarda karşılarına çıkan bilgilerin Anahtar Kardeşliği ile mükemmel bir şekilde örtüştüğünü tespit etmişlerdir.

Sebottendorf kitabının ikinci bölümünde; modern Masonların çoğu şeyi koruduğunu ancak bazı sembollerin anlamlarını unuttuklarını veya onlara farklı anlamlar yüklediklerini söyler. Anderson Nizannamesi’nden sonra Masonluğun tahrif edildiğini iddia eder. Modern Masonluğun, artık eski Masonluk gibi bir çalışma sistemi kalmamıştır. Örneğin; Jakin kelimesi çırağa verilir ancak onun için hiçbir şey ifade etmez. Oysa bu kelime “İ” ve “A” harflerinin etkisini taşır. Jakin Sütunu, cami minareleri gibi göğe yönelmiş işaret parmağını temsil eder. Boaz

Sütunu, baş parmaktır. “A” ve “O” harflerini içerir. Kalfa noktadan çizgiye (I), çizgiden pergele (A), pergelden daireye (O) geçmelidir. İkinci derecedeki G harfi bu sebeple geometri anlamına gelir.

Bazı sayıların ve harflerin kutsal kabul edilmesi, onlara çeşitli anlamlar yüklenmesi; insanlığın kadim devirlerinden kalma bir inançtır. Eski Ahid’deki Hezekiel ve Danyal bölümlerinde ve Yeni Ahid’deki Yuhanna Vahyi’nde bunun işaretleri görülür. Kur’an-ı Kerim’in bazı surelerinin başında yer alan harflere de anlam yükleyen batıni İslam ekolleri olmuştur (Gölpınarlı, 2016). Tarihin Arka Odası programında konuk olarak yer alan Türk Edebiyatı Profesörü ve Türkolog Gönül Tekin (2012), huruf-u mukattaa harfleri olarak tanımlanan ve tam olarak anlamlandırılamayan bu harflerin kaynağını Kabala olarak işaret eder. Yani Hurufiliğin kökeni, Kabala’dır. Gematria, Hurufiliğin İbranice karşılığıdır.

Üçüncü derece Mason, kendisine verilen alametlerle (işaret, dokunuş ve kelime) ne yapacağını bilmez. Yaşayacağı deneyimde solmuş kül renginden kırmızı bir gül çıkarmalı, ruhu ölümün gölgesinden kurtulmalıdır. Bu durum, İslam tasavvufundaki “ölmeden önce ölünüz” deneyimi ile karşılanır. Bu ifade, Hacı Bektaş-ı Veli öğretisinde de geçmektedir.

Var olan her şeyin ilk maddeden oluştuğu ve bu ilk maddeye eskilerin eter adını verdikleri bilinmektedir. Bu, dört elementin tanımladığı kozmik güçlerle açığa çıkar ve yedi göksel varlık (Güneş, Ay, Satürn, Mars, Jüpiter, Venüs ve Merkür) bu açığa çıkışta rol oynar. İnsanın tekamül edebilmesi için; kendi özgür iradesiyle, burçların da etkisiyle şekillenen bir yolu takip etmesi gerekir. Bu tekamülü hızlandırmanın yolunu ise, Anahtar Kardeşliği tarif eder.

Sebottendorf, yaradılış prensibini kitabında şöyle açıklar: “İlk birlikten (İ), sonra ruhu temsilen (A) ve maddeyi temsilen de (O) meydana gelir. Bu üç harfle ruhsal fırtınalar gerçekleştirmek mümkündür.”

Kitabın üçüncü bölümünde; (İ), (A) ve (O) harfleriyle yapılan uygulamalarda enerjinin nerelerde açığa çıktığı bilgisi verilir. Bahsedilen enerjinin kafaya ulaşmadan durdurulması gerekmektedir aksi halde tehlike arz eden bir sarhoşluk yaşanabileceği belirtilir.

Sebottendorf, bir Bektaşi şeyhinin dervişine “Anahtar İlmi”ni nasıl anlattığını şu şekilde örneklendirir: “Sesli ve sessiz harflerin kendi tabiatları vardır. (İ) harfi

vücuda gerginlik verir, onu dik durmaya zorlar. (A) harfi genişlik ve sağlamlık verir. (O) harfi ise hayat verir."

Uygulamalar devam ederken; ateş hava ile etkileşince kükürt oluşur, hava suyla etkileşince civa oluşur, su toprakla etkileşince tuz oluşur. Kükürt kokusuyla birlikte ayrışım başlamış olur. Doğu kaynaklı yazılar belli bir sonuca varmak için 40 gün geçmesi gerektiğini belirtir. Mason kaynaklarında bu süre daha uzundur. Kalp gözü, siyah gölgeye bir bakış atar ve ayrışım sonlanır. Ruhun yükselişi için bedenin ölümü mecazen gerçekleşir. Benlik çekilir ve ölür, yerine tanrısal benlik kurulur. Uygulamalar sonucunda ulaşılması istenen hedef budur.

Kitapta çakralardan bahisle; adı geçen yedi göksel varlığın insan vücudunda belirli noktalarda enerji kanalları açtığından söz edilir. Benediktenli Basilius Valentinus çakralar hakkında şöyle demiştir: "Kral, altı şehri ilahi sema altında dolaşır, fakat krallığını yedincisinde kurar."

Sonuç bölümünde yazar; milattan sonra 900'lerde Venedik'te Hiram Abif Efsanesi ile birleştirilerek Masonluğun temelini oluşturmasından söz eder. Ancak "Anahtar İlmi"nin kökeni, çok daha eskilere Hermes Trismegistus'a kadar gitmektedir.

Bilinmeyen Hitler kitabında Altındal; Sebottendorf'un Kahire'den İstanbul'a uzanan yolculuğunda İslam'ın mistik ekolleriyle tanışıp Bektaşiliğe nasıl intisap ettiğini açıklar. Sebottendorf, batıni ekolden öğrendiği ilimleri çeşitli kitaplarda kaleme almıştır. Bunlar: "İlm-i Nücum" (Yıldızlar İlmi), "İlm-i Nihan" (Ölçümler İlmi) ve "İlm-i Miftah" (Anahtar İlmi)dir. Doğunun Mason locaları, Sünni İslam'ın kesin bir dille yasakladığı bu okült uygulamaları öğrenebilmek adına; Batıni İslam'ı incelemişlerdir. Sebottendorf, 1912'de yayımladığı bir makalede Masonluğun aslında Bektaşi-Dai-İşhariyye kaynaklı olduğunu iddia etmiştir.

Bu üç gizli ilim 1. yüzyılda Tyanalı Apollonius adında bir ermiş tarafından uygulanmıştı. Onun gizli ilimleri anlattığı kitabı ise Papalık arşivinde saklanmıştı. Araplar, ona "Balius" diyordu; Osmanlılar ise "Balyos". Batıni-Dai gelenek bu gizemli adama kadar uzanıyordu. Batıni-Hurufi doktrininde; 24 harf, 28 işaret ve 32 sayı vardı. Bu zor ve karmaşık bilgi sadece "Ehl-i Havass" (Sırrı Bilenler) tarafından kimliği gizli kimselerce biliniyordu. Hurufiler (A), (L), (M) harflerinin gizli manalar

içerdiğini savunuyordu. Masonlar da aynı şekilde bazı harflerin gizli manalarına inanıyorlardı.

Balius'un ilmi Cabir ibn-i Attar gibi bazı İslam alimlerince incelendi ve kitaplaştırıldı. Bu kitaplar sonraları yasaklandı. Ancak Bursa ve İstanbul'daki bazı tekkelerde gizli gizli okutuldu. Sebottendorf, Bursa'da kaldığı süre boyunca Balius'tan Attar'a değin uzanan bazı ilimleri öğrenmiş ve uzmanlaşmıştı.

Sebottendorf, İstanbul'da, "Gülün Sırları" olarak bilinen gizli bilgilere de vakıf oldu. Burada Sünni İslam'ın "lale"yi ön plana çıkarırken, Batıni İslam'ın "gül"ü sahiplendiği görülmektedir. Bektaşilerin "gülbang" adını verdikleri Kur'an-ı Kerim'de geçmeyen duaları vardır. Bektaşi dedelerinden birinin adı "Gül Baha"dır. 1570'lerde gül sembolizmi onunla birlikte Macaristan'a, oradan, Avusturya'ya, daha sonra da Almanya'ya uzanmıştır. 1882'de İstanbul'da İtalyan kökenli gizli bir okült örgüt vardır: "Gül-Haç". Sebottendorf, bu örgüt ile bağlantı kurmuş olmalı ki, onlar ve Batıni İslam tarikatları arasında bir bağ kurmaya çalışmıştır.

7. SONUÇ

Ezoterik oluşumlar ya da gizli batıni örgütler, kadim zamanlardan beri dünyanın pek çok bölgesinde var olagelmiştir. Antik Yunan ve Mısır'ın gizemli inanışlarından Ortaçağ'a dek uzanan bu gizli örgütlerin etkisi, günümüz Türkiyesi'nde de hissedilmektedir.

Büyük ölçüde Haçlı Seferleri sayesinde gerçekleşen doğu-batı karşılaşmasının, dini ve kültürel anlamda bir kaynaşma ortamı sağladığı görülür. Batı, kendi ezoterizmini şekillendirirken; İslam toplumlarındaki batıni yaklaşımlardan da etkilenmiştir. Süregelen dönemlerde en yaygın haliyle Masonluk olarak karşımıza çıkan Batı ezoterizmi, Osmanlı topraklarında faaliyet göstermeye başlayınca; Bektaşilik gibi İslam dininin batıni temsilcileriyle bağlantıya geçer.

Osmanlı'nın son yüz yılı, dönemin dünyasını şekillendiren liberalizmin yoğun etkisi altındaydı. Bu akıma destek verdikleri anlaşılan Mason ve Bektaşi zümreler, ortak bir amaç etrafında buluşmuşlardı. Bu buluşma, her ne kadar istibdat yönetimine karşı oluşturulan ortak bir muhalefet gibi değerlendirilse de; benzer prensipler ve ritüellerin bir araya getirdiği iki ezoterik oluşumun yakınlaşması olarak da düşünülmelidir.

Hem Mason hem Bektaşi inisiyasyonlarından geçerek her iki ezoterik öğretinin de sırlarına vakıf olduğunu iddia eden Baron Rudolf von Sebottendorf'un şahsı, çeşitli kaynaklarca bize aktarılmış olan ilginç hayat hikayesi, 1924 yılında yazmış olduğu "Eski Türk Masonlarının Uygulamaları (Bektaşi, Gülhaç & Simya Sırları)" kitabı çalışma boyunca yol gösterici olmuştur. Kitap; insanlık tarihi boyunca gizlenen bazı kadim sırlar ile şekillenmiş ezoterik ve okült öğretilerin varlığını vurgularken, Masonluk ve Bektaşilik arasında birtakım benzerlikleri ortaya koymaya da gayret etmiştir. Bunu, bazı harflere ve sayılara özel anlamlar yüklemeleriyle ve inisiyasyon süreçlerinde aşama aşama gerçekleşen mistik deneyimlerin benzerliğiyle ispatlamaya çalışmıştır. Ancak Baron; Bektaşiliği, Masonluğa göre daha arı ve samimi bulmaktadır. Ona göre; Masonluk, zaman içerisinde bozulmuş ve hedefinden uzaklaşmıştır.

Masonluk ve Bektaşilik arasındaki benzerlikler konuya dair araştırma yapan araştırmacılar tarafından farklı açılardan ele alınmıştır. Kitapta ortaya konulan benzerlik daha ziyade mistik boyutu içerir. Burada yalnızca inisiyasyon sürecinden geçmiş bir kimsenin deneyimlerinden yola çıkarak kurabileceği benzerliklerden söz edilmiştir. Bu sebeple eser, ayrıcalıklı bir konuma sahiptir. Zira ritüelleri açıkça ifşa etmektedir.

Yazarın yaşadığı dönemde, liberalizmin savunucusu olarak görünen Masonluk ve Bektaşilik; bir örneklem olarak İttihad-Terakki Cemiyeti ile karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti de aynı liberal görüşler çerçevesinde oluşturulmuş, kurucu kadrolarında Mason ve Bektaşi isimler yer almıştır. Masonluk ve Bektaşilik ilişkisi bu çerçevede ele alındığında, aralarındaki benzerliğin, gözettikleri hedeflere ne derece yansıdığı sorusu karşımıza çıkmaktadır. Zira iki ezoterik yapı, devlet yönetiminde ciddi anlamda iddia sahibi olmuşlardır.

Ezoterik oluşumların gözettikleri hedefler, ritüellerinden beslenirler. Dolayısıyla ritüellerinde benzerlik sergileyen oluşumların hedefleri de, bu minvalde benzerlik sergileme potansiyelindedir. Bu çalışmada; Masonluk ve Bektaşiliğin tarihi ve ritüelleri üzerinde yapılan literatür taraması ve Sebottendorf'un "Eski Türk Masonlarının Uygulamaları" kitabı değerlendirildiğinde; Sebottendorf'un şahit olduğu dönemde, ciddi anlamda bir benzerliğin olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

Acar Göktepe, G. (2019). *Ezoterik Toplulukların Sosyolojisi: Masonlar Üzerine Bir İnceleme* (Tez No. 601344). [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Akşin, S. (1980). *100. Yılında Jön Türk Devrimi*. Gerçek Yayınevi.

Altındal, A. (2017). *Gül ve Haç Kardeşliği.* (23. Basım). Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Altındal, A. (2021). *Bilinmeyen Hitler*. (6. Baskı). Destek Yayınları.

Altunay, E. (2020). Sebottendorff ve Türkiye. *Eski Türk Masonlarının Uygulamaları, Bektaşi, Gülhaç ve Simya Sırları*. (M. Saltık, Çev.; 4. Baskı) içinde (ss. 25-29). Hermes Yayınları.

Altunay, E. (2022). *Masallar Anlatıldıkça Gerçek Olur*. Destek Yayınları.

Arslan, F. (1988). *Mason Bektaşiler*.

Aşıkpaşazade (2003). *Osmanoğulları'nın Tarihi*. (K. Yavuz & M. A. Y. Saraç, Çev.). K Kitaplığı.

Aydoğu, O. (2021). *Kadim Geçmiş Yakın Gelecek Büyük Sırlar*. Şira Yayınları.

Barkan, Ö. L. (2014). *Kolonizatör Türk Dervişleri*. Hamle Yayın Dağıtım.

Barthold, W. (1984). *İslam Medeniyeti Tarihi*, (F. Köprülü, Geniş İzah Düzeltme ve İlavelerle Çev.). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Bilim Araştırma Grubu (1992). *Masonluk ve Kapitalizm*. Araştırma Yayıncılık.

Cengiz, H. E. (1991). *Enver Paşa'nın Anıları (1881-1908)*. İletişim Yayınları.

Çakmak, Y. (2019). Peyami Safa'nın Server Bedi İmzasıyla Kaleme Aldığı Bir Genç Kız Bektaşiler Arasında Başlıklı Hikayesi ve Osmanlıcadan Çevirisi. *Turnalar Uluslararası Hakemli Türk Dili, Edebiyatı ve Çeviri Dergisi,* 21(75), içinde (12-29). https://www.academia.edu/40730288/Peyami_Safa_nın_Server_Bedî_İmzasıyla_Kaleme_Aldığı_Bir_Genç_Kız_Bektaşiler_Arasında_Başlıklı_Hikâyesi_ve_Osmanlıca_Çevirisi

Çeken, M. (2020). *İsa'nın Yoksul Askerleri Tapınak Şövalyeleri Kuruluşu, Yükselişi, Düşüşü ve Kurumsal Yapı.* Timaş Yayınları.

Demirci, A. S. (2021).*Ezoterizm ve Batınilik.*Eftalya Kitap.

Dierl, A. J. (1991). *Anadolu Aleviliği*. (F. Yiğit, Çev.). Ant Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1985).

Domini, A. (1723). Anderson Nizamatı: Hür Masonluk Tarihi, Yükümlülükleri, Tüzükleri. Londra.

Erzurumlu, K. (2015). *Geçmişten Günümüze Mistisizm ve Tasavvuf*. Bilge Oğuz Yayınları.

Evliya Çelebi. (2004). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul, 1.Cilt 2. Kitap*. (S. A. Kahraman & Y. Dağlı, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Faroqhi, S. (2017). *Anadolu'da Bektaşilik XV. Yüzyıl Sonlarından 1826 Yılına Kadar*. (I. Karaelmas Erdem, Çev.). Alfa Basım Yayım Dağıtım. (Orijinal eserin yayım tarihi 1981).

Fığlalı, E. R. (1994). *Geçmişten Günümüze Halk İnançları İtibariyle Alevilik-Bektaşilik*. Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları, 8.

Gener, C. (2019). *Ezoterik Batıni Doktrinler Tarihi* (19. Baskı). Hermes Yayınları.

Goodrick-Clarke, N. (2013). *Kara Güneş Aryan Kültleri, Ezoterik Nazizm ve Kimlik Politikaları.* (K. Güney; Çev.). Kırmızı Kedi Yayınevi.

Gün, İ. N. & Çeliker, Y. (1968). *Masonluk ve Masonlar*. Yağmur Yayınları.

Gündoğdu, C. (2007). *Hacı Bektaş-ı Veli Öğretisi ve Takipçileri Hakkında Metodik Yeni Bir Yaklaşım*. Akif Yayınevi.

Güzel, A. (1999). *Abdal Musa Velayetnamesi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Haksever, A. C. (2009). Osmanlı'nın Son Döneminde Islahat ve Tarikatlar: Bektaşilik ve Nakşibendilik Örneği. *EKEV Akademi Dergisi* 13/38.

Halis, G. (2020). *Paracelsus: Sağlıklı Bir Akıl, Efendisinin İradesi Olmadan İçine Girilemeyendir*. Destek Yayınları.

Hanioğlu, M. Ş. (1985). *Osmanlı İttihad ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük (1889-1902)*. İletişim Yayınları.

Hülagü, M. (2021). *Abdülhamid'in Muhafızıydım Nasıl Mason Oldum?* Süper Haber. http://www.superhaber.tv/abdulhamidin-muhafiziydim-nasil-mason-oldum-makale-332329. (Erişim Tarihi: 05/12/2022).

Kaplan, K. (2020). *Gnostik İttifak: Gnostik Hristiyan ve Gnostik Müslümanların 1400 Yıldır Bilinmeyen İttifakı.* Hermes Yayınları.

Kara, M. (2021). *Anadolu Erenlerinden Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik*. Dergah Yayınları.

Karaosmanoğlu, Y. K. (2000). *Bütün Eserleri 2: Nur Baba* (6. Baskı). İletişim Yayınları.

Kedourie, E. Jön Türkler, Farmasonlar ve Yahudiler, (Z. Avcı Karabey, Çev.). *Birikim Dergisi* 45/54.

Kocabaş, S. (1991). *Jön Türkler Nerede Yanıldı*. Vatan Yayınları.

Koloğlu, O. (2002). *Abdülhamit ve Masonlar*. Eylül Yayınları.

Koray, T. (2007). Ezoterizm ve Masonluk, *Mimar Sinan Dergisi*, 143, 11-25.

Köprülü, F. (1991). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu* (4. Baskı). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Layiktez, C. (2004). Sorular. *Tesviye Dergisi,* 12(60) içinde (ss. 42-44). Yenilik Basımevi.

Esed, M. (1999). *Kur'an Mesajı Meal-Tefsir*. İşaret Yayınları.

Külçe, S. (1948). *Türkiye'de Masonluk*. Nefaset Matbaası.

Maden, F. (2015). Yeniçerilik-Bektaşilik İlişkileri ve Yeniçeri İsyanlarında Bektaşiler, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 73, içinde (ss. 173-202).

Maden, F. (2017). *Fukara-yı Bektaşiyan*. Revak Kitabevi.

Mardin, Ş. (2019). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri (1895-1908)* (22. Baskı). İletişim Yayınları.

Melikoff, I. (2010). *Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe* (7. Baskı). (T. Alptekin, Çev.). Cumhuriyet Kitapları.

Melifoff, I. (2019). *Uyur İdik Uyardılar Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları*. (T. Alptekin, Çev.; 5. Basım.). Demos Yayınları.

Menemencioğlu, K. (2020). Sebottendorff ve Türkiye. *Eski Türk Masonlarının Uygulamaları, Bektaşi, Gülhaç ve Simya Sırları*. (M. Saltık, Çev.; 4. Baskı) içinde (ss. 15-21). Hermes Yayınları.

Naudon, P. (2004). *Tarihte ve Günümüzde Masonluk*. (5. Basım). Varlık Yayınları.

Ocak, A. Y. (1983). *Bektaşi Menakıbnamelerinde İslam Öncesi İnanç Motifleri*. Enderun Kitabevi.

Ocak, A. Y. (2015). Bektaşiyye. S. Ceyhan (Ed.), *Türkiye'de Tarikatlar* içinde (ss. 447-486). İSAM Yayınları.

Ocak, A. Y. (2018). *Türk Sufiliğine Bakışlar*. İletişim Yayınları.

Odyakmaz, N. (1988). *Bektaşilik, Mevlevilik, Masonluk*. İnkılap Kitabevi.

Öz, B. (2004). *İttihat-Terakki ve Bektaşiler*. Can Yayınları.

Reinalter, H. (2017). *Masonluk*. (K. Özdoğan, Çev.; 4. Basım). Kırmızı Kedi Yayınevi.

Sebottendorf, R. (2020). *Eski Türk Masonlarının Uygulamaları, Bektaşi, Gülhaç ve Simya Sırları*. (M. Saltık, Çev.; 4. Baskı). Hermes Yayınları. (Orijinal eserin yayım tarihi 1914).

Sertoğlu, M. (1969). *Bektaşilik Nedir?*. Başak Yayınevi.

Sezgin, A. (1990). *Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik*, Kültür Bakanlığı Yayınları.

Şahin, H. (2020). *Dervişler, Fakihler, Gaziler: Erken Osmanlı Döneminde Dini Zümreler (1300-1400)* (2. Baskı). Yapı Kredi Yayınları.

Şahin, H. (2022). Proto-Bektaşilerin Serencamı Bektaşi İdik Balım Sultan'dan Evvel. *Aktüel Tarih Dergisi*, 4, içinde (ss. 48-58).

Tekin, G. (2012). *Tarihin Arka Odası*: *Kuran'daki Huruf-u Mukattaa Kabala Ürünüymüş*. HabertürkTV. http://www. youtube.com/watch?v=4cS8k3flo94. (Erişim Tarihi: 05/12/2022).

Tokalak, İ. (2017). *Ahilik, Bektaşilik, Alevilik ve Mevleviliğin Kökenleri: Ahi Evran-Hacı Bektaş Veli ve Mevlana'nın Gerçek Kimlikleri*. Doğu Kitabevi.

Tunaşar, S. (2020). *Üç Batıni Bilge: Hasan Sabbah, Şems-i Tebrizi, Hace Bektaş Veli* (2. Basım). Hermes Yayınları.

Zarcone, T. (2005). *İslam'da Sır ve Gizli Cemiyetler*. (A. Berktay, Çev.). Alkım Yayınevi.

Zorlu, I. (1999). *Evet Ben Selanikliyim Türk Sabetaycılığı*. (7. Baskı). Belge Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Meryem Yasemin KÖKSAL, ilkokul ve ortaokul eğitimini Çanakkale'de, lise eğitimini Bursa'da, lisans eğitimlerini ise Marmara Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü ve Anadolu Üniversitesi Tarih Bölümü'nde ayrı ayrı başarıyla tamamladı. İstanbul Topkapı Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans eğitimi alan KÖKSAL, halen bir devlet okulunda Tarih öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.